

Ч. 83/50.

Нью Йорк, 15 червня 1950.

Книжечка о. Мелетія Войнара ЧСВВ під заголовком: "Василіяни в українськім народі" може бути друкована.

о. М. М. МАРКІВ, ЧСВВ, в. р.
Протоігумен

* *

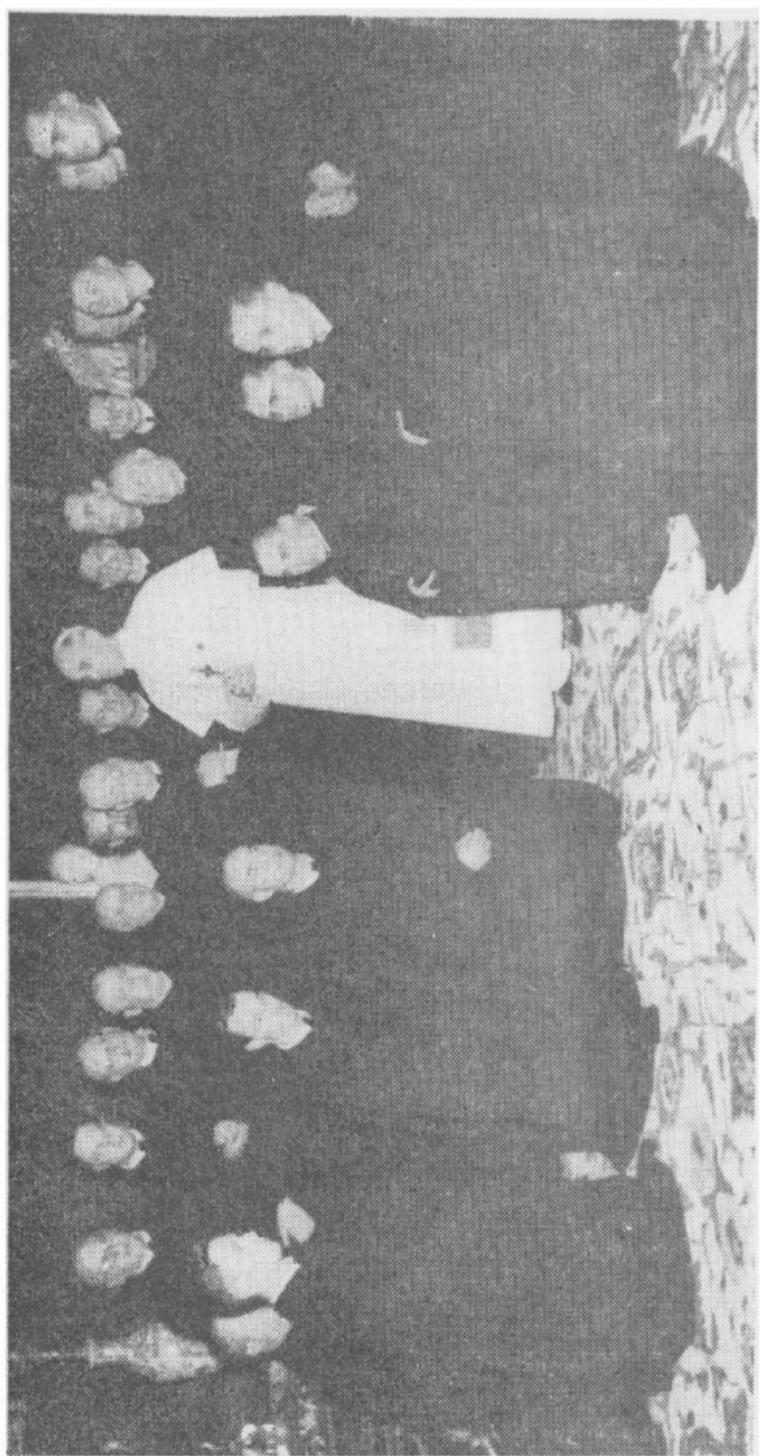
Ч. 1200/50-М.

Філадельфія, 22 червня 1950.

На письмо з дня 17. ц. м. мило мені уділити апробату на Ваше Слово Доброго Пастыря п. заг.: "Василіяни в українськім народі."

† КОНСТАНТИН, в. р.
Епископ

Обкладинка роботи С. Гординського



Генеральний Заряд Василіянського Чина з монахами монастиря О.О. Василіян у Римі на особливій авдіенції у Святішого Отця Папи Пія XII. дні 5-го грудня 1949-го року.

Василіяни в українськім народі

ЧЕРНЕЧИЙ СТАН

Багато юних душ, може й гарно та по християнськи вихованих, що вступають на шлях своєго життя, інколи не зовсім означені зо станом окремого змагання до християнської досконалості, яка є вицвітом християнського життя. Нераз і батьки, які гарно виховали своїх дітей, не вміють вказати їм вищого ідеалу християнського життя, що ним по своїй установі є монаший стан. Одним і другим має послужити оця книжечка.

Що це монаший стан?

Справді, Христос до всіх сказав: “Будьте досконалі, як досконалий Отець ваш небесний,” (Мт. 5, 48), і цими словами наложив загальний обовязок усім християнам змагати до християнської досконалості.

Та Христос вказав іще на окремі засоби змагання до християнської досконалості —подав свої євангельські ради, в першу чергу, дотримання добровільного вбожества, чистоти й послуху і тим поставив фундамент під окремий стан змагання до християнської досконалості, який згодом витворився у Христовій Церкві, цебто—стан монаший, чернечий.

Цей окремий стан змагання до християнської досконалості в бігу історії Христової Церкви прибирав іще ріжні додаткові форми і в цей спосіб повстали ріжні монаші чини, ріжні ченці, як—Василіяни, Бенедиктини, Францискани, Редемптористи, Студити та інші. Не будемо тут брати під увагу усіх тих форм змагання до християнської досконалості, але, для намічененої ціли, приглянемося тільки одній такій формі окремого змагання до християнської досконалості, одному монашому чинові, що є для нашої Церкви й народу такий дуже дорогий, бо рідний, традиційний, злучений з цілою історією нашої Церкви й народу. Цею формою окремого змагання до християнської досконалості є Василіянський Чин, знаний загально під назвою “Отці Василіяни.” Ми так часто зустрічаемось з Отцями Василіянами, чуємо їхні проповіди, беремо участь у місіях, що їх вони дають, чули ми нераз про їхні школи, але може й не знаємо докладно хто вони, яка їх історія, яка їх роль в нашій Церкві. Ось, чому пишемо ці рядки про Василіянський Чин, чому даємо вам в руки оцию книжечку.

Божі покликання

Це тайна Божого Провидіння, що Господь Бог одного кличе до окремої своєї служби, а іншого ні; тому Боже покликання це Божий дар, Божа ласка. З нашої сторони важне тільки—піznати Божий поклик і піти за ним.

Христос кликав юнака, щоб ішов за ним, але він завагався “бо мав маєтки велики,” (Мт. 19, 22). В подібних обставинах по-кликав Матея, а “той устав і пішов за ним,” (Мт. 9, 9).

Хвиля Божого поклику теж невідома, таємна, а то й несподівана. Святого Павла Христос покликав у хвилині, коли він “переслідував Церкву Божу,” (Галат. 1, 13), а св. Августин, коли він вже так пізнав марноту світа, що з досвідним переконанням міг опісля сказати: “Неспокійне наше серце, поки не спочине в Тобі, Боже.” Через нагірну проповідь Христос відкрив ширини ідеалу християнської досконалості: “Блаженні в bogі духом, бо їх є царство небесне,” (Мт. 5, 6); “Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать,” (Мт. 5, 8). Ті рядки стали тайною міліонів великих душ, що пішли за покликом Божим.

Початки монашества на Сході

Початки монашества дуже ранні в історії Христової Церкви. Поклик Христовий зrozуміли і за ним пішли не тільки апостоли, що “покинули все і пішли за Ним” (Мт. 19, 27), але ідеал нагірної проповіди захоплював собою завсіди шляхетні душі, як тільки вони пізнали науку Христову.

Перші християни в Єрусалимі під впливом науки Христової “продавали маєтки та добра і ділили їх усім, як кому чого треба було,” (Д.А. 2, 45). Вони змагали до установи одної організації, “А всі віруючі

були вкупі й мали все спільне," (Д.А. 2, 44). Однак, ця установа основана на ентузіазмі, не тривала довго, хоч завдяки євангелистові Луці стала на завсіди зразком монашої спільноти. Її засаду перебрала окрема група—помочі вбогим сиротам і вдовам, (Д.А. 6, 1). Інші Церкви не мають такого вияву.

Та найранішою, весняною квіткою, що зацвіла під подихом євангельських рад Христових, це чисті дівиці. Про них вже згадують Діяння Апостольські "Він (Піліп) мав чотири дочки дівиці, що проповідували," (Д.А. 21, 9).

З третього століття відомі дівиці-мучениці св. Кикилія († 222), св. Агата († 251), св. Агнета († 304). У тому ж столітті появляється вже окремий чин дівиць, у який приймав їх з благословенням місцевий єпископ, а дана християнська громада за-безпечувала їм удержання. Вони складали приречення повної повздорожності. Синод в Ельвірі 306 р. говорить про урядовий пакт, яким звязувалися дівиці, цебто—про обіт чистоти. З четвертим століттям появляється вже літургійна консекрація дівиць.

Однак, не бракувало і мужів від початку Христової Церкви, що змагали до соверше-нішого життя; про них теж вже згадують Діяння Апостольські 4, 36, а св. Климент Александрійський називає їх аскетами.

Перші аскети не змагали до того, щоб відходити на самоту, ані групувати біля себе інших, хоч відчували потребу деякого віддалення від нормального життя.

З третим століттям вони творять у Церкві окремий стан, відділений від звичайного життя. Спочатку живуть на однині, переважно на пустині. Це пустинне життя мало для багатьох цілком припадкову причину—утечу перед переслідуваннями, як це було в половині 3-го століття за переслідування Декія, 250 р. З того часу відомі найславніші ось такі аскети-пустинники: перший Павло Тивейський, що про нього довідуємося з життя св. Антонія, яке написав св. Атанасій патріарх Александрійський. Його бачив св. Антоній під пальмою, в печері близько джерела. Пальмові овочі були його поживою, а листя одіжжю. Там він скрився перед переслідуванням. Другий св. Антоній єгипетський (251-356), який прожив 105 років, віддаючись від 20-го року життя аскезі. Коло нього зібрались багато інших і створили монастир коло Александрії, де збиралась в суботи й неділі на молитву й nauку. Загально відомий теж пустинник Макарій і Паламон учитель св. Пахомія.

Спочатком четвертого століття (315 р.), появляється цілком нова на тодішні часи організація—перша спроба кеновії,—цебто, спільногомонашого життя, яку впроваджує св. Пахомій. Св. Пахомій спочатку жив також самотником, з учителем Паламоном в Шенесіті. Потім, відійшов у околиці Табеннісі в Єгипті і там оснував монастир, де пустинники могли вже разом жити в одній обителі. Цей монастир скоро залюднився, тому св. Пахомій заложив по-

дібний монастир в Пебу, а потім і в інших місцевостях, так, що при кінці 4-го століття було таких монастирів аж 9, в тому два жіночі в Табеннісі і Тесміні. В цих кількох монастирях жило дуже велике число пустинників, до кілька тисяч. Кожний такий монастир складався з багатьох домів разом обведених спільним тином. Монахи провадили там по сутті далі пустинне життя, а устрій був більше вояцький, як родинний. В такому великому числі монахів воно й не могло бути інакше. Всіми монастирями керував св. Пахомій.

В році 346 помер св. Пахомій від пошести, що вибухла в Пебу. Цей монастир був центральний, де перебував головний Авва і генеральний економ. Своєго наслідника назначив сам св. Пахомій—монаха Петроніоса, який, однак, по двох місяцях теж помер, назначуючи своїм наслідником монаха Горсісі. За нього прийшло до розділу між Пахомієвими монастирями. Деякі монастирі, як напр. Атрипський, відділились і створили свою організацію.

Однак діло, якому дав почин св. Пахомій, не загинуло. З Єгипту перейшло Пахомієве правило до Абіссинії, де ще й досі є монастирі, що хваляться походженням від Пахомія.

Так само це правило перейшло й поза море. Під час своєго побуту в Римі св. Атанасій розповів про нього папі Юлієві I. В році 404-ім св. Єронім переклав Пахомієве правило на латинську мову і ознайомив з ним латинський світ. Так само єгипет-

ський монахізм скоро поширився і на Сирію, куди правило Паҳомієве переніс св. Іллярій.

Св. Василій Великий (329-379)

Св. Василій походив із родини, якої члени майже всі Святі. Батько св. Василія, який також називався Василій—святий, мама Емілія—свята, старша сестра Макріна—свята, молодший брат Григорій Ніссийський—святий, і наймолодший брат Петро—святий.

Родився св. Василій в Кесарії Кападокійській у Малій Азії 329 р. Виховання дістав християнське, в першу чергу від своєї бабуні Макріни, яка у своїй молодості терпіла переслідування за віру разом із батьками. Батько професор красномовства, дав синові підстави до загальної освіти, яку св. Василій доповнив опісля своїми студіями в Царгороді і в Атенах (355 р.). Вернувшись додому, по тодішньому звичаю високих родин, щойно тоді охрестився, 357 року, і, незабаром, під впливом сестри Макріни виїхав на схід із заміром оглянути вицвіт християнського життя пустинників-монахів. Відвідав він Єгипет, Палестину, Сирію і Месопотамію, де саме, як ми вище згадали, розвивалось монашє життя головно за правилом Паҳомія (в р. 357-8)

Свої вражіння з тієї подорожі св. Василій накреслив опісля коротко в одному зо

своїх листів (Лист 223), де він каже: “Знайшов я багатьох в Александрії, як і по цілому Єгипті, в Палестині, Келесирії і Месопотамії, що подивляв я їх повздержність в їді, терпеливе переношення труду в праці, витривалість на молитві; як вони перемагали сон і не дались зламати ніякій природній слабості; як вони з піднесенням духа перебували в голоді і спразі, в холоді і легкім одінні, не дбаючи про тіло і не журячись за нього, але так, якби в чужому тілі жили,—чим дійсно показували, що то значить на цьому світі—бути тільки подорожнім, а мати батьківщину в небі.” Не диво, що після свого повороту з тієї подорожі до Кападокії і сам св. Василій, захоплений ідеалом монашого життя, покидає світську карієру і віддається аскезі.

Перший Василіянський монастир

В родинних добрах св. Василія в Понті, над рікою Іріс, була місцевість Анезос, де колись, на старості літ, жила бабуня св. Василія і де сам св. Василій перебував до 7 року. Було це місце відлюдне та повне чару і краси природи. Туди пішов св. Василій з кількома своїми приятелями, щоб віддатися на Службу Богові; туди він, описом чудової природи, заманював і своєго по студіях приятеля—св. Григорія Назіянзенського. Був це перший Василіянський монастир. У новому листі до св. Григорія, св. Василій описує їхній спосіб життя у цім монастирі, даючи нарис будучих

своїх правил. Це життя, це щось надземного: “Чи є що кращого на землі, пише св. Василій, як наслідувати ангельські хори і зараз, як тільки зорі погаснуть, вставати на молитву, щоб гимнами і піснями Творця вітати; а опісля, коли сонце піднесеться, воно застає нас при праці, якій всюди товаришить молитва, а гимнами працю заправляти, як сіллю.”

“До того треба місця такого, як ось це наше, віддаленого від гамору людей, щоб ніхто з посторонніх не переривав нам духовних вправ.”

Далі подає головні вимоги монашого життя:

1) Провадити життя духовне, . то значить: “вступати у сліди Того, хто є Прорідником спасення, який сказав: “Хто хоче за мною іти, хай відречеться себе самого, візьме свій хрест і йде слідом за мною.”

2) “До того треба мати зрівноважений і спокійний ум. Бо, як око постійно розсіяне, яким повертаємо раз на ліво, то на право, то вгору, то знов у долину, не може ясно і докладно схопити даного предмету, бо на нього треба впялити зір, щоб був проникливий,—так і людський ум—зайнятий тисячами земських журб, не може ясно пізнати правди.”

3) “Та найкраща дорога до пізнання наших обовязків (супроти Бога), це — розважання Богом натхненого Письма. В ньому знайдемо заповіді, що нам робити, і життєписи святих мужів, що, немов живі

образи богоугодного життя, потягають нас до наслідування добрих діл.”

4) “За читанням-розважанням наступає молитва (спільна). Вона робить нашу душу сприятливою до живішої і сильнішої любові Бога.”

5) У старанні про тіло: “Відповідно до покірного й низького почування, нехай очі будуть сумні й спущені вділ, поведення не вишукане, волосся не чесане, одяг брудний... на їдження нехай буде призначена тільки одна година, і то з перервами, так, що з двадцять чотирьох годин дня і ночі заледви одну посвятити для старання про тіло, а всі інші години аскет переведе на вправах духа;... сон легкий,... що для інших ранок, це для змагунів побожності—північ.”

Правило св. Василія

Цей лист до Григорія був, наче коротким змістом-нарисом правил св. Василія, які він почав тепер для монахів укладати, а які пізніше, він, св. Василій, як монах чи як священик, а й уже єпископом, буде їх, ці правила, удосконалювати. Ці правила уложені у формі питань і відповідей. Монахи питали, як поступати в ріжких випадках життя, а св. Василій відповідав науково зачерпненою з св. Письма. Ціле св. Письмо знов він майже напамять, бо часто наводить його з пам'яти. Тим і відзначається правило св. Василія, що воно є докладним відзеркаленням євангельської науки про досконалість.

Для св. Василія зразком-ідеалом монашого життя була перша громада християн описана в Діяніях Апостольських,” в яких було одне серце і одна душа.” Все в них було спільне. Це був комунізм, але опертій тільки на любові. Це для Василія зразок монашої, досконалої спільноти. І в його монастирях теж має бути все спільне. Всі монахи в монастирі під одним дахом, не, як попередньо ми бачили, кожний собі окремо. У них спільний стіл, спільна молитва, спільна праця, спільні всі речі. Св. Василій вище ставить спільне життя над життя анахоретів-пустинників. “Життя пустинне часто має тільки одну мету, — заспокоєння своїх потреб, що виразно противиться законові любові, що його зберігав апостол: “Не шукаючи, що мені корисне, але, що багатьом, щоб вони спаслися.”

“Як тішитися з прославленим, співчути з терплячим, коли по недостачі єдності ніхто не може так, як треба піznати положення близнього?”

“І кому будемо ноги умивати? Кому будемо служити? Коли живеш сам один, то як зможеш бути останнім?”

Монастир у правилі св. Василія це одна родина, це наче нагорода за зれчення права до природної родини. Настоятель, це духовний батько, якому найперше—поручений духовний провід своїх монахів. Тому, монастир мусить мати таке число монахів, щоб їх настоятель сам особисто міг духовно провадити. Це в протиленстві до мана-

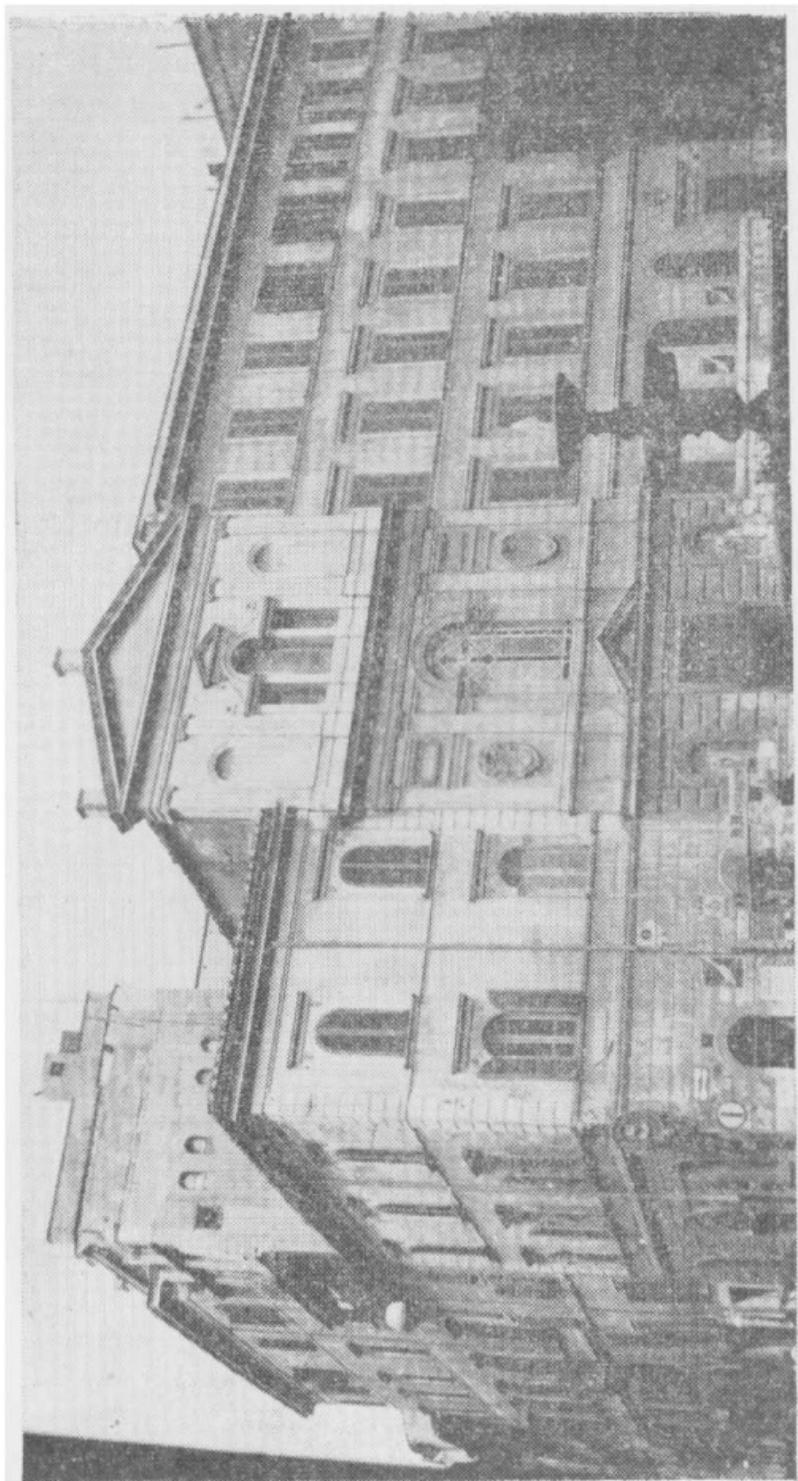
стирів Пахомієвих, де в 9-ьох монастирях було кілька тисяч монахів, і де був неможливий духовний провід зо сторони настоятелів. Св. Василій вносить у монастир дух родинний, а характеристичною рисою його монахів—це взаїмна любов.

Порядок монаший виповняє молитва, на яку збираються б разів на день і опівночі; молитва товаришить і праці монахів. Крім цього є й читання св. Письма,—це зародок культури у Василієвих монастирях. Покута уміркована, тому це правило лагідне. В монастирях є й священики, а не тільки робітники, (священичий чин).

Монах у св. Василія не сам для себе, він і для близжніх. Василієві монастирі мають промінювати і назовні. Ці напрямні находимо у правилах, як і в прикладі св. Василія. Св. Василій ставить за засаду, щоб монахи старалися робити добро для близжніх, тому коло монастирів ставить він гостинниці для обслуги подорожніх (суспільна діяльність). Це на тодішні часи, коли подорожі були дуже трудні, було дуже добродійне заведення. Так само ставить заведення для убогих і хворих, яких монахи мали обслуговувати. Рівнож, біля монастирів закладає сиротинці.

Вкінці, заводить щось нового, чого не знав навіть тодішній культурний, римський світ, цебто—при монастирях закладає школи для молоді, щось як сьогоднішні інтернати, окремі для хлопців, а окремі для дівчат. У них молодь під доглядом монахів має дістати культурне і наскрізь християн-

Монастир О.О. Василіян у Римі,
де міститься осідок Генеральної Курії Чина, і церква св. Сергія і Вакха.



ське виховання. А монахи мають робити це навіть не в намірі, щоб усі хлопці ставали зараз монахами. Однак, коли дитина почує поклик Божий і схоче за ним піти, то треба її приймити та щойно по відбутій пробі щодо стійності її волі й у віці, "коли розум розвинеться і стане критично дивитися на світ," можна буде допустити її до складення обіту чистоти. На свідка обіту треба покликати місцевого єпископа.

Правило св. Василія надало новий напрям монашому життю. З св. Василієм починається нова доба у розвою монашого устрою, тому, що св. Василій впроваджує дещо такого, чого досі в Церкві не було:

1. Досі монахи знали одну форму життя досконалішого, цебто—вони перебували на пустині, жили самотно, навіть, коли тисячами зібралися в одній загороді, кожний із них змагав до досконалості своєю дорогою, своїми практиками, у сутті речі провадив пустинне життя. Святий Василій збирає монахів у монастирі до спільногого життя, де вони творять одну родину і де всі спільно такими самими практиками змагають до досконалості під проводом спільногого настоятеля. Настоятель має бути правилом їх життя і виразником монашої єдності.

2. Монахи не мають утікати на далеку пустиню. Вони, справді, мають мати монастир на віддаленому й відлюдному місці, далеко від гамору людей, але при містах, де вони промінювали б своїм добрим впливом і попри свої монаші обовязки мог-

ли б віддаватися й суспільній праці. Тому, їх засобом і красою має бути також належна освіта.

3. Правило св. Василія відзначається ще наскрізь второпнimi приписами. Такий глибокий, але й практичний ум св. Василія не міг інакше приписати. Монах, це муж покути, але для нього покута, це тільки те, що для атлета тілесні вправи. Покута, це тільки засіб, щоб тіло тримати підпорядковане духові. Отже, всяка пересада у тому випадку була б проти второпності. Тому, св. Василій накладає настоятелеві обовязок, щоб він чував над тим, щоб монахи не переступали у покуті меж второпності.

4. Вкінці, правило св. Василія зачерпнене безпосередньо зі св. Євангелії дає нам повний образ, який можна пристосувати до всіх обставин, в кожному часі, в кожній добі і періоді людського життя. Тому то правило св. Василія стало зразком і підставою монашого устрою так на Сході, найперше—в церквах залежних від Візантії, як рівно ж, через свій вплив на правило св. Венедикта, і в латинській Церкві.

Розвій монастирів св. Василія

Ще за життя св. Василія повстало багато його монастирів у Понті і Кападокії та в інших провінціях Малої Азії. Багато з них заснував сам св. Василій. Руфін з Аквілії, який жив у часах св. Василія і прийшов з Італії, щоб оглянути монаше життя на Сході 372 р., так свідчить про Василія:

“В Понті Василій почав проходити села й міста, підносити упавшого духа цього народу та словом і проповідю запалювати тих, які не жили надією будучого життя, будити їх з великого занедбання; наклонював їх, щоб відкинули старання про марній світові речі та щоб, пізнавши себе, закладали спільні монастири. А там учив їх псалмів, гимнів і молитов; учив їх опікуватися хворими, порядкувати їх житла, дестарчати їм потрібної поживи, давати духовний провід дівицям, наклонювати всіх до чистого й невинного життя. В цей спосіб (Василій), вкоротці, змінив обличчя цілої провінції так, немов на сухій і занедбаній ниві удався багатий збір і рясна винниця.”

В одному зі своїх правил св. Василій висловлює бажання, щоб усі монастири мали один головний заряд, і щоб так злучені між собою “звязком міра й єдності духа” творили одне згromадження, один чин.

Поки жив св. Василій, то тим “звязком міра” поміж своїми монастирями був він сам, як їхній фундатор чи як священик (від 364-го р.) відданий до услуг своєго єпископа Євсевія в Кесарії, чи, опісля, як єпископ, выбраний на цей же самий престіл, 370-го року.

Вже як єпископ Кесарії Кападокійської св. Василій буде поза Кесарією наче друге місто, що його називали Василіядою, а в ньому величаву церкву та монастир для монахів. Ці забудовання мали віддати ве-

ликі услуги для Кесарійської Церкви. Там подорожні мали знайти відпочинок, потребуючі поміч, хворі обслугу. Туди часто заходив сам св. Василій і разом із монахами, що їм це все було віддане до обслуги, давав гарний приклад християнської любові.

Зі своїми монахами св. Василій остає постійно в звязках. Коли 376 р. Аріяни—еретики, які не признавали божества Ісуса Христа, збурили монахам Беренський монастир, тоді св. Василій спішить їм із поміччю і потішає їх листом; так само іншим листом потішає й інших монахів, що їх Аріяни потурбували. А до кінця життя († 379) св. Василій удосконалює свої аскетичні твори, а найперше “Ширші і Коротші Правила,” які мали стати на завсіди правилом і зразком монашого життя прийдешнім поколінням, аж до сьогодні.

Поширення Василієвого правила

Розвій монашого життя за зразком, який подав св. Василій, не скінчився тільки на монастирях, які сам св. Василій оснував, і тільки в кількох провінціях Малої Азії,—це був тільки скромний початок. Правдивий розвій цього життя йде впарі з прийняттям і поширенням Василієвого правила. Ми вже вище згадали, що правило св. Василія стало фундаментом для розвою монашого устрою на Сході і на Заході. Воно стало відоме цілому християнському світові по перше—через Вселенські Собори, з

яких деякі виразно на нього покликаються, як наприклад: Вселенський Собор VII, Нікейський II (787 р.) в 20-ім каноні. Та найбільше зробив його відомим Ціsar Юстиніян, який у своїму державному законодавстві до впорядкування монашого права взяв за підставу якраз правило св. Василія.

На Заході в латинській Церкві правило св. Василія було скоро відоме, але мало тільки посередний вплив на розвій тамошнього монашого устрою. Вже Руфін з Аквілії, вернувшись зі Сходу до Італії 397-го року, переклав його на латинську мову, так, що воно було відоме на заході ще перед св. Венедиктом. Св. Венедикт основник монашого життя на Заході, який заложив славний монастир Монте Кассіно в Італії, знав також правило св. Василія і ним він послуговувався при укладі свого правила. Що більше, тим, які не розуміли б його правила, св. Венедикт виразно поручає шукати пояснення у правилі св. Василія.

В п'ятому столітті правило св. Василія пристосовано в славних єрусалимських лаврах, в Лаврі св. Євтимія, Савви і Теодора. З Палестини перейшло воно і до других південних країн.

Однак, правило св. Василія знайшло своє властиве і повне примінення на Сході, в Церквах, що прийняли Візантійський обряд. З Малої Азії воно безпосередньо дісталося до Царгороду і там прийнялось у монастирях, які саме з часів св. Василія

беруть свій початок. Через Царгород на протязі століть воно дістается до всіх інших Східних Церков, які були церковно звязані з Царгородом. Ті Церкви в Східній Європі слідуючі: грецька, болгарська, українсько-білоруська, російська, румунська, сербська, грузинська; в Сирії і Єгипті частина вірних, що звуться Мелхіти; в Південній Італії і Албанії т.зв. Італо-греки. До цих всіх Церков, через Царгород, разом із іншим устроєм церковним перейшло і монаше правило св. Василія. Справді, вже в самому Царгороді деякі патріархи, як напр. св. Іван Золотоустий, патр. Іван Постник, патр. Нікифор, патр. Фотій, а також ігумені царгородських монастирів, як св. Теодор Студит, св. Нікон, св. Атанасій, поширили і в дечому точніше означили правило св. Василія, але це останнє остало на завсіди основою монашого устрою, так, що не без підстави говориться, що східний (візантійський) монах—це Василіянин.

Правило св. Василія значно доповнив і пристосував його до обставин свого часу св. Теодор Студит, архимандрит монастиря Студіон, близько Царгороду. Цей монастир фундував консул Студіос, римського походження, в році 463. Св. Теодор на основі правила св. Василія уложив для згаданого монастиря свій “Типікон,” цебто, дав точні приписи, який щоденний порядок мають монахи берегти, як відправляти богослуження, як постити, як вибирати собі настоятеля, які мають бути покути, які ка-

ри на тих, що не приодержуються правила, і т. д. Бо на Сході кожний монастир має окремий, для себе, того рода “Типікон” або устав. Василієве правило це загальні засади, а їх точне пристосування, означення цілого монашого устрою дає “Типікон” або устав. Але такі “Типікони,” уложені славнішими законодателями, були звичайно безпосереднім зразком, за яким інші монастири укладали свої “Типікони.” Таким саме зразком для інших став і “Типікон” студитський св. Теодора. Цей святий монах своєю ревністю, енергією, святістю життя, добрим впливом і уложенням згаданого типікона багато спричинився до піднесення ослабленої монашої ревности та доброго устрою і порядку перш за все в своєму студитському монастирі, а через свій вплив і в інших монастирях. Він став дійсно реформатором-відновителем і другим Отцем, як його називають, монашого життя. Він жив у часах іконооборства, терпів за почитання св. Образів, був навіть прогнаний до Смирни 815 р., звідкіля вернувся 820 р. і незабаром, 826 р., помер. Його “Типікон” для студитського монастиря в деякі пізніше змінив цар-городський патріарх Алексій.

В Руси-Україні засяло сонце

В р. 988 св. Володимир Великий київський князь прийняв Христову віру і охрестився сам у Корсуні, а потім казав охрестити у Дніпрі народ своїх земель. В Укра-

їні засяло тоді сонце Божої ласки й правди. Під благодатним промінням того сонця виростають квіти християнського життя—ченці-монахи.

Син св. Володимира Ярослав Мудрий, попри широку свою діяльність на культурно-церковному полі, також закладає монастирі. Наприклад, у 1037 р. він заклав у Києві мужеський монастир св. Юрія і жіночий св. Ірини. Це були перші, т. зв. княжі монастирі, яких пізніше буде багато в Україні, у відріжненні до монастирів самостійних, єпископських та патріарших. Кожний з князів старатиметься мати у своїх добрах монастир, як осередок побожності і культури, як це нижче скажемо.

Мати руських монастирів

З роком 1051 в'яжеться перша вістка про найславніший монастир в Україні,— про Печерську Лавру в Києві. До печер на березі Дніпра заходив частенько молитись на самоті священик Іларіон, що був, правдоподібно, капеляном князя Ярослава Мудрого. Саме у згаданім 1051 р. покликано його на першого київського українського митрополита; а його місце у печерах зайняв монах Антоній Печерський. Св. Антоній походив з Любча. Замолоду, однак, він пішов до Греції на гору Атос, де був великий монастир св. Атанасія.

Заправившись там до монашого життя, вернувся Антоній в Україну, а що життя у княжих монастирях йому не сподобало-

ся, то пішов до печер над Дніпром у Києві і там провадив пустинне життя. Біля нього зібрались інші монахи, як Теодосій, Нікон, Варлаам, які жили в поблизьких печерах. Це був зародок майбутнього Печерського монастиря у Києві, а пізніше—Печерської Лаври. Цих около 12 перших братів вели напів спільне життя під проводом св. Антонія. Але він навіть у тій громаді затужив за самітним, пустинним життям. Випросив у князя гору на печери для монахів, поставив їм на своє місце настоятеля Варлаама, а сам пішов собі в нову самітну печеру. Але й Варлаам не довго настоятельював, бо князь Ізяслав, заложивши новий, княжий монастир св. Димитрія в Києві, зібрав його туди на настоятеля.

Тоді у печерах монахи вибрали собі на настоятеля св. Теодосія (1054 р.). Тимчасом, св. Антоній покинув узагалі печери й утікаючи перед Ізяславом, пішов до Чернігова і там заложив монастир “на Болдині.”

Досі у печерах монахи вели по сутті пустинне життя. Однак, з вибором св. Теодосія на настоятеля починається там новий устрій монашого життя. Бо св. Теодосій запровадив правило св. Василія, так, як воно було пристосоване в Царгороді в монастирі Студіон, цебто—доповнене типіконом-уставом св. Теодора Студита. Цей устав дістав св. Теодосій від монаха Михайла, який приїхав ув Україну з митрополитом Юрієм в р. 1072 і привіз цей устав, але вже по перерібці патріярха Алексія.

А й св. Теодосій Печерський з бігом часу змінив у дечому прийнятті устав св. Теодора, пристосовуючи його до обставин монашого життя в Україні, так, що повстали у дійсності новий устав монашого життя, питомий, український, під назвою: "Устав св. Теодосія П." В цей спосіб, св. Теодосій Печер. став основником спершу Печерського монастиря, а там і цілого монашого життя—його устрою в Україні по правилу св. Василія. Бо устав св. Теодосія приймали пізніше інші монастирі, та й загалом—Печерський монастир став осередком і зразком монашого життя в Україні в наступних віках так, що цей монастир дістав у історії почесну назву: "Мати руських монастирів," був бо він початком і осередком так українських, як і білоруських та московських монастирів.

Розвій українських монастирів

Найбільше квітуча доба українських монастирів, це доба в історії України т. з. до монгольська, цебто XI, XII і XIII століття. Це час панування наших українських князів, найсвітліша доба в українській історії і в історії нашої Церкви, бо для нашої Церкви це доба "українського християнства," коли ще не було ні "візантійського православія," ні "ренесансу—Унії."

Кожен із князів хотів мати на своїх землях осередок побожності і культури та хотів лишити по собі памятку—манастир.

Що більше — до тих монастирів вступа-

ли члени княжих родів, а навіть, на старість, самі князі. Так напр. вже з року 1086 є перша вістка про княжну-монахиню. А саме: князь Всеволод заложив фундамент під церкву св. Андрея і вибудував при ній манастир для своєї доні Янки, де вона стала монахинею і заложила школу для молодих дівчат. З цього часу славна також монахиня з княжого роду Евпраксія—доня кн. Всеволода, що вступила в манастир 1109 р., де й померла. На її гробі побудовано “божницу”-каплицю.

А й самі князі, звичайно на старість вступали в манастир, приймали монашу рясу і вмирали, як монахи. Так, напр., зробив князь Святослав Чернігівський (Святоха) в р. 1106; так само зробив Святослав III в р. 1194; так само поступив і князь Всеволод, син Мстислава II, в р. 1195. А князь Давид Смоленський побудував у Смоленську манастир Бориса і Гліба, куди казав себе перед смертю, в р. 1187, занести і там по трьох днях помер, прийнявши монашу рясу. Рівночасно, його жінка вступила в жіночий манастир.

В тім самім Смоленську пізніше княгиня Марія, жінка Всеволода III, по 8 роках хвороби казала себе занести до манастиря і там умерла, як монахиня в р. 1206. Князь Давид Муромський перед смертю, в році 1228, приймив “велику монашу схиму,” як і князь Володимир Переяславський, син Всеволода III, перед смертю, в році 1229 приймив монашу рясу.

Отже, коли самі князі мали в такій по-

шані монаший стан, то за їх прикладом ішли і їхні піддані. Тому й число монастирів на українських землях у княжій добі найбільше. Вони процвітали по всіх землях України; і в осередку України в Києві під проводом Печерського монастиря, і на східних землях в Новгороді — Рождество-венський та Святоюрський, і на півдні в Тьмуторокані, і напівночі в Смоленську, і на заході у Володимири Волинськім, і в Галичі, в Плісненську, Синевідську, в Пере-мишлі та в Лаврові.

Цей розвій монашого життя в українській Церкві в перших її століттях є, найперше, доказом християнської зрілости, запалу, духовного життя народу. Бо ті, що змагають до християнської досконалості, є мірилом релігійного життя народу, його духовного рівня.

Подруге, монаший стан віддавав великі услуги тодішній українській Церкві. Він у першу чергу давав гідних осіб на найвідповідальніші становища церковні, на перших українських митрополитів і єпископів.

Далі, монаший стан тодішньої Церкви значно причинявся до того, щоб ухристиянізувати життя, побут, звичаї українського народу, що був вийшов із поганського покоління.

Однак, не менший контрибуут українського монашества і для української культури. Монахи провадили школи. Перші літературні памятки маємо від монахів. І цілу історію нашого народу перших століть їм завдячуємо. Українські літописи, з яких

довідуємося про ранню історію нашого народу, це діло монаших рук. Від київо-печерського монаха Нікона маємо перший український літопис до 1039 р., а від монахів того самого монастиря маємо його продовження до 1073 р. та дальнє продовження т. з. Початковий Звіт від 1093 до 1095 року. Так само, найславніший твір про історію нашого народу з тодішнього часу “Повість временних літ” маємо від київо-печерського монаха Нестора, який почав її писати вже як 60-літній монах в р. 1112.

Такі літописи провадив кожний монастир, звідси й до сьогодні нам лишилися вони, як дорогі памятки, що передали нам найперше—історію даного монастиря, а з нею загалом і події українського народу. Звідси повстали й дорогоцінні памятки, літописи, що є цінним і єдиним матеріалом до історії, літератури, тощо, як, напр., чотири літописи Новгородські, літопис Лаврентіївський, Іпатіївський, Софійський, Псковський, Троїцький, Твердський, Сіменовський і інші.

Ta й на життя політичне монахи в перших століттях української християнської історії мали свій вплив. Їх і в справах політичних нераз радилися князі. Монахи нераз були посередниками в полагодженні братніх міжусобиць поміж князями. Так, напр., св. Теодосій Печерський в міжусобці між Святославом і Ізяславом мав відвагу навіть прилюдно перед іншими князями скартати Святослава за те, що він прогнав з київського трону свого старшого

брата Ізяслава, що він: “не по закону зайняв трон, прогнавши батька собі і старшого брата.” Монахів уживають князі до високих місій, як напр. король Данило вислав ігумена Григорія до Римського Папи до Ліону і Риму.

Однак, цей розвій і діяльність українських монастирів слабне з XIII століттям.

Занепад

Удар, який завдали українському народові руйнницькі наїзди монголів відбився відємно і на українському монашому житті. При тім, нові і виразні впливи православної Візантії ослабили первісного духа монашества, до якого з бігом часу щораз більше почав вдиратись занепад, аж дійшло до остаточної руїни, з якої вихід, вкінці, побачили можливий тільки через Рим—через унію нашої Церкви з Апостольською Столицею. Обіймаємо тут загальним поглядом три століття від монгольських нападів аж до Берестейської Унії.

Справді, за цей довгий період були поодинокі змагання піднестись, двигнулись з руїни, але відродження прийшло щойно з загальним підйомом української Церкви.

В монгольських нападах багато монастирів було зруйновано. Одні вже не двигнулись, інші відбудовано, як напр., в р. 1470, відновлено Києво-Печерську Лавру, що кількома наворотами була зруйнована.

За той час заходять також в монашім устройї деякі зміни. В тому часі царгород-

ський патріярх взяв деякі українські монастири під свою опіку, виймаючи їх із під влади місцевого українського єпископа. Звідси т. з. ставропігіальні монастири, як напр. Києво-Печерський, Супрасльський, Почаївський, Крехівський, Львівський св. Онуфрія.

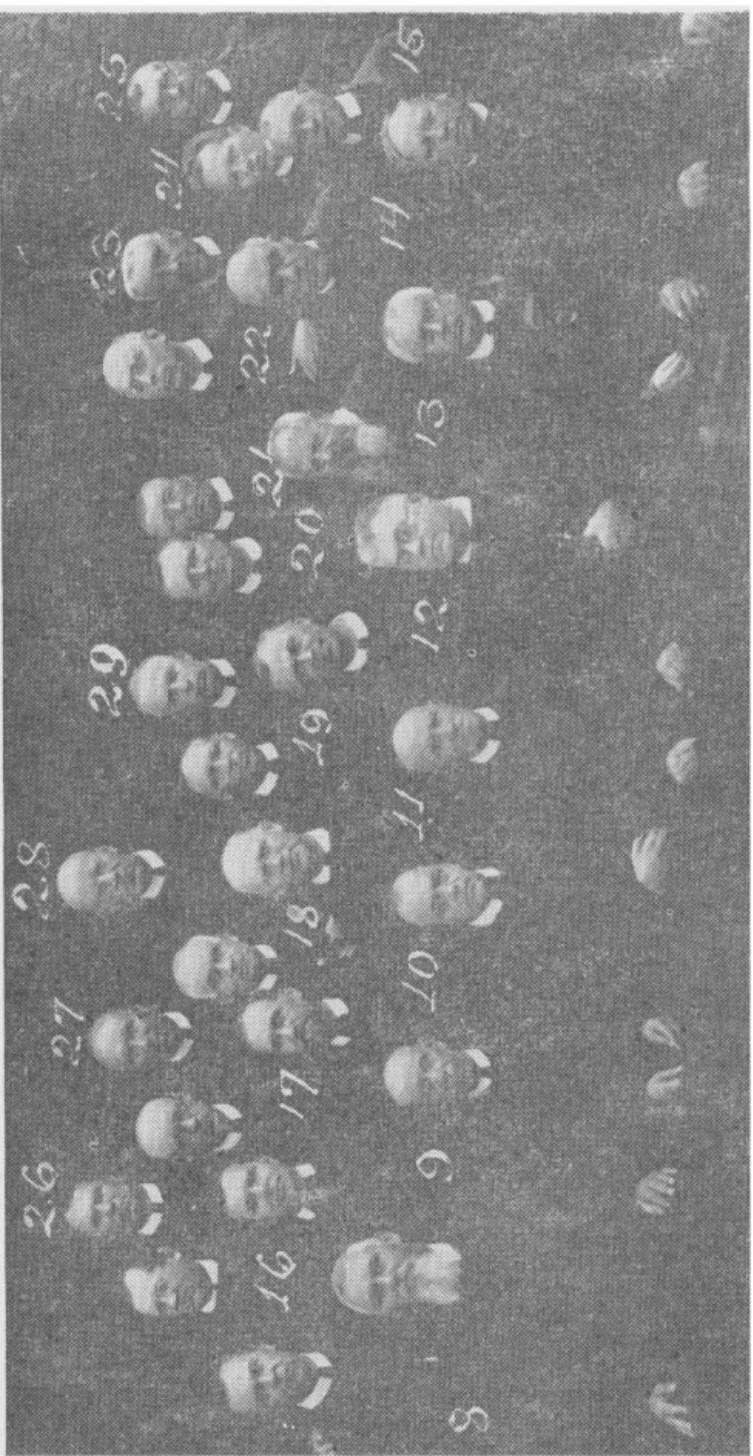
Коли українські землі перейшли під панування литовських князів, тоді ці землі задержали далі устрій монастирів, який був за українських князів, бо українська культура, як вища від литовської, стала для них зразком.

Від XV століття під польським пануванням зайшла зміна щодо зовнішньої залежності монастирів від фундаторів і патронів. Польський король і пани перейняли в своє посідання українські монастири і узaleжнили їх від себе на лад західних патронів.

Однак, назагал в цій добі гасне первісний блиск і нашої Церкви і монашого життя зокрема. Цей занепад походив із ріжних причин. Найперше, тоді панувала симонія, цебто—купно за гроши достоїнств і урядів церковних, монастирських. Рівно ж, життя монаше не завсіди було бездоганне. Та найважніше—причина всьому була темнота.

Правда, ідеальніші особистості старались протидіяти тому упадкові, чи то поодиноко, чи збірно, як напр. синод Володимирський 1274 і Віленський місцевий 1509 року гостро виступили проти симонії.

Є в тому часі і гарні змагання, і куль-



Генеральна Капітула О.О. Василіян в 1931 р., на якій вибрано першого по великій реформі Архимандрита Чина, Впр. о. Дионісія Ткачука ЧСВВ.

турні досяги, як ось—з появою друкарської штуки в Україні деякі монастирі стали розсадниками друкованого слова. Від них маємо такі дорогі памятки, як дворецько-пересопницьку Євангелію, що її видав Григорій архимандрит в 1556 р.

Ренесанс—Унія

Отож, Берестейська Унія української Церкви з Апостольською Столицею заключена в р. 1595/6 була випливом потреби, обставин української Церкви, її занепаду під кожним оглядом. Вона в загальнім і остаточнім висліді принесла добро і славу українському народові. Однак, її вага—вартість не була відразу всім зрозуміла. Мало того—більша частина провідної верстви і простого народу поставилася вороже проти Унії. Треба було довголітньої праці, щоб переломити супротивний опір і змінити всенародній погляд на справу Унії. В протиставленні до цього опору, до переміни всенародної опінії треба було оглянутись за відповідним засобом, знайти успішний підхід до осягнення цих двох цілей. І це була журба перших провідників Унії.

Вже митрополит Іпатій Потій старався знайти відповідний засіб, а саме—став творити між уніятами церковні брацтва. Бо серед незединених осередком опору, де збиралася еліта українського і білоруського народу, були церковні брацтва, з яких деякі були ставропігіяльні, цебто—незалежні від

місцевого єпископа, а підчинені самому царгородському патріярхові. В занепаді прийшло навіть до того, що брацтва, де членами переважно були світські люди, діставали від патріярха власті контролі над самими єпископами. В справі Унії вони поставилися вороже проти неї. Отже, заложивши й собі подібні брацтва, митрополит Іпатій Потій скоро побачив, що вони показались слабими супроти могутніх брацтв православних.

Тому, митрополит Іпатій, а передусім— його наслідник, третій з ряду уніяцький митрополит Велямин Рутський звернулися до іншого засобу, до реформи, а згодом і до реорганізації українського монашества.

Святий Йосафат

Віднова монашества у з'єдиненій Церкві починається у віленському монастирі на Литві. Вже за митрополита Іпатія Потія вступив до цього монастиря св. Йосафат, а небаром і молодий священик, що вернувся з закордонних студій Велямин Рутський. Обидва ці молоді монахи, з яких перший був ангелом невинності і святості, а другий найбільше освічений між тодішнім уніяцьким духовенством, стануть згодом найбільшими подвижниками Унії, починаючи свою працю від Василіянського Чина.

Вклад св. Йосафата у піднесення монашого стану, це перш за все духовне життя, що його він впровадив у Василіянський Чин. Його провадив Дух св. в окремий

спосіб до власного освячення і до освячення людських душ. І цей напрям він лишив у Василіянському Чині, як традицію. Вже у Володимири Волинськім, де народився св. Йосафат в 1580-ім році, у малій тамошній церковці впала іскра з Розпяття на його серце, як знак внутрішньої його переміни, яке запалила до гарячої любови Бога і Церкви. Це символ цілої постаті св. Йосафата.

Під впливом тієї любові він легко рве всякі, навіть приманливі звязи зо світом і вступає у віленський монастир св. Тройці в 1604 р. Тут віддається зовсім духовному життю. Своїм прикладом він притягає других монахів до духовного життя у віленському монастирі і в інших, а пізніше в тому напрямі виховує й нове покоління монахів, як бітенський ігумен і магістер новиків (від 1613-го року). Від першої хвилини своєї священичої праці, цебто від року 1609-го, доказ апостольської ревности за спасіння й освячення людських душ і за діло зєдинення Церков. Завершенням його любови Бога і Церкви була його мученича смерть у Вітебську 12-го листопада 1623-го року за зєдинення Церков.

Та його роля у Василіянському Чині—щойно після його смерти. Він став у Чині завжди живим зразком і влив запал та дав напрямні новим поколінням, що їх його співтовариш зорганізував у нову фалянгу в боротьбі за Унію.

Діло великого митрополита

Зо смертю митрополита Іпатія Потія, королівську грамоту на митрополичий престіл “всієї Руси” одержав 28 червня 1614 року колишній архимандрит виленської архимандрії св. Тройці, а дотеперішній єпископ-помічник покійного митрополита —Йосиф Велямин Рутський. Цей новий, великий митрополит береться зараз за велике діло. З одної сторони він бачить важке положення Унії, а з другої—спасенну віднову латинської Церкви, зреформованої тридентським собором. Тому, зовсім природно, підпомоги для слабої Унії він шукає у спасенних приписах тридентського собору. Цей собор, що саме тоді був актуальний, бо змагав до реформи католицького життя ослабленого через протестантизм, велику вагу положив на віднову монашого життя. Тому зарядив перш за все його реформу. Його змаганням було: зорганізувати підупалі монастири західної Церкви в сильну фалянгу. В тій цілі собор приписав, щоб монастири, які не мали центрального устрою, а з тим—нагляду над собою, злучилися в одну конгрегацію і створили центральний заряд.

За цею спасенною, на ті часи, науковою тридентського собору пішов і митрополит В. Рутський у своїй ідеї скріплення Унії та поширення її на цілу Україну. Тому, всю поміч у тому випадку він бачив,—так само, як тридентський собор—в реформі

монашого життя і в реорганізації монашого устрою.

В Унію перейшли українські монастирі разом із єпископами, що їм підлягали і в такій організації, в якій вони були досі. Цебто:

- 1) кожний монастир був для себе окремий, незалежний один від одного;
- 2) манастирем рядив ігумен, а достойнішими манастирями архимандрит;
- 3) усі манастири даної дієцезії підлягали у справах церковних єпископові або патріярхові;
- 4) а в справах економічних залежали частинно і від фундаторів чи ктиторів.

Митрополит Рутський за нормою Тридентського Собору змагає утворити з тих усіх манастирів одну конгрегацію. Що ж він робить? Перш за все, він старається скріпити манастири в його дієцезіях, цебто у Віленській і митрополичій—Київській. Він закладає нові манастири, крім віленського св. Тройці, в Мінську, Новгородку, в Битені й Жировицях. Потім іде до Риму й там представляє свій план створення одного згromадження, одної організації з усіх українських манастирів і випрошує у тій цілі у папи Урбана VIII аж 22 місця на західних папських університетах, де молоді ченці могли б набувати належну освіту (в Римі 4, Відні 2, Празі 2, Олумонці 2, Брунсбергу 6, Грацу 6). Бо він бачив, що до зреалізовання такої ідеї у нашій Церкві треба було молодих, учених і до того підготованих монахів, а зо старшими він уже

не міг того виконати. Крім того, він шукає у творах св. Василія приписів спільногомонашого життя.

Підпорою й порадниками у тому були йому і св. Йосафат, що саме дбав про виховання молодих ченців у Вильні й в Битені. і оо. Єзуїти, з яких два від 1616 року зачали провадити Василіянський новіціят у Битені.

Дня 20-го липня, 1617 року, скликає В. Рутський ігуменів, Віленського архимандрита св. Йосафата й деяких отців з 5-ьох своїх монастирів, до своїх родинних дібр в Новогородовичах. І там перший промовляє до них і представляє їм, що він хоче зробити. До помочі і поради, собі й молодим отцям, покликав і двох отців Єзуїтів. Це мала бути перша капітула, цебто—собор Василіянського Чина.

На цій капітулі найперше ухвалено створити з цих 5-ьох монастирів одну організацію, одне спільне згromадження під назвою Конгрегація св. Тройці Чина св. Василія Великого, тому, що головний між тими п'ятьма монастирями—Віленський був св. Тройці.

Потім, утворено спільний заряд, цебто, митрополитові задержано деякі власти і монахи склали заяву йому підчинитися. А в Чині створено уряд спільноголовного настоятеля, що мав зватись прото-архимандрит. Йому мали підлягати усі монастирі, він мав їх щороку візитувати й дбати про спільне добро усіх монастирів. До помочі прото-архимандритові дано 4-ьох

консульторів і одного секретаря. Поодинокими монастирями мали рядити ігумени, назначувані на 4 роки.

Кожних 4 роки монахи мали скликувати подібну, як ця, генеральну капітулу й на ній обговорювати справи, що торкалися добра Чина. Цілий цей устрій був уложенний на зразок конституції оо. Єзуїтів.

Це був скромний початок за почином митрополита Велямина Рутського. Однак, митрополит дав цим новий напрям в монашому житті зединеної Церкви—відмінний від теперішнього, який був на сході. Та цього вимагала потреба часу. Так зорганізовані монахи віддавуть зединеній Церкві великі услуги.

Досі в нову конгрегацію Василіянського Чина св. Тройці увійшли тільки 5 монастирів з митрополичих дієцезій. В міжчасі св. Йосафат, ставши Полоцьким архиєпископом, перший з єпископів привів до цієї конгрегації ще й монастирі своєї дієцезії, цебто з нагоди вже 3-ої василіянської генеральної капітули в Руті, 1623 р., на якій брав участь і сам св. Йосафат, кілька місяців перед своєю мученичею смертю.

Реорганізація монашого устрою, яку почав митрополит Рутський, не могла мати в католицькій Церкві загальне признання, правне існування і запевнення розвою, щойно по затвердженні її Апостольською Столицею. Отже, тепер, коли вже в нову конгрегацію св. Тройці увійшли монастири двох єпархій зединеної Церкви, тоді стається митрополит Рутський дістати таке

потвердження. Тому він звертається до св. Конгрегації для Поширення Віри (Пропаганда), якій тоді підлягала в адміністративних справах зединена Церква, і в листі до неї виказує потребу ново-утвореної конгрегації Василіянського Чина для скріплення зединеної Церкви і до поширення Унії в сусідних провінціях Руських земель. І просить затвердження нового устрою впровадженого у східне монашество з одним провідникомproto-архимандритом на чолі, з генеральними капітулами, які могли б укладати собі конституції, і щоб митрополит міг потверджувати їх властю Апостольського Престола.

Св. Конгрегація для Поширення Віри дуже сумлінно розглянула це нове діло у Східній Церкві і поставилась до нього з великою обережністю. Вона, справді, затвердила вже утворену конгрегацію Василіянського Чина, заявляючи, що це “дуже відповідне діло,” але інших монастирів зединеної Церкви не присилувала прийняти нову організацію, тільки полишила це волі й рішенню самих монахів. Хто хотів вступити чи поодиноко, чи громадою—цілій монастир, міг це зробити, але обовязку не мав. Та й ніхто з єпископів не міг його до того присилувати чи в тому йому перешкодити. Рівночасно, св. Конгрегація дозволила монахам на вибір proto-архимандрита, на скликування генеральної капітули та на укладання на ній конституції Чина, але не дала Апостольської власти митрополитові, щоб він потверджував ці

конституції, тільки їх треба було присилати до Риму.

Ця така обдумана й обережна постанова св. Конгрегації вийшла 4-го жовтня 1624 р. Сім років пізніше папа Урбан VIII, 20-го вересня 1631 р., надав цьому декретові своєї Конгрегації силу “апостольського декрету,” який, по нормам і практиці апостольської столиці, остає назавсіди незмінний.

Отже, митрополит Велямин Рутський дочекався увінчання свого діла. В 1636 р. на генеральній капітулі Василіянського Чина у Вильні казав він прочитати і декрет св. Конгрегації з 1624 р. і його потвердження папою Урбаном VIII-им з 1631 р. А в гарячій промові кликав монахів до ревности в Божій службі, до зберігання правил св. Василія і конституцій, які частинно він сам уложив, а частинно монахи доповняли їх на генеральних капітулах; закликав до скромності і не старатися про достойнства,—хоч і сам В. Рутський вистарався привілей у польського короля Володислава IV, 1635 р., що тільки Василіяни від тепер діставатимуть від короля грамоти на всі єпископства зединеної Церкви; закликав до послуху митрополитові зединеної Церкви, що йому вони мали підлягати силою конституцій.

Це була остання генеральна капітула, в якій брав участь й остання промова, яку виголосив до так чисельно зібраних Василіян, митрополит Велямин Рутський. Бо вже на другий рік 1637 р. цей найвизначні-

ший уніяцький митрополит “Стовп Церкви — Підпора Унії—Український Атанасій,” як назвав його папа Урбан VIII, пішов, як це він висловив у своєму передсмертному завіщанні, “перед суд Божий, щоб здати рахунок зо всіх слів, думок і діл з 63-ох років життя.”

В ревності за Унію

Реорганізація монашества, якої доконав митрополит Рутський, мала на ціли витворити з нього для свіжо-зединеної української Церкви з Апостольською Столицею передову місію за справу Унії. І справді — в майбутньому мрія великого митрополита здійснилась. Василіянський Чин віддав Унії такі услуги, що з їх признанням не криються і самі противники Унії. Про ролю зорганізованого Василіянського Чина висловлюється історик Петров коротко, називаючи Василіянський Чин “суттю — душою” (квінт-ессенція) Унії. Інший же російський історик таке говорить: “Вже пів століття існувала Унія, а існувала лише заходами і працею Василіян. Кілько бур і зневаг, кілько прикростей мусіла вона перенести, перш за все — в часах Володислава IV і в козацьких війнах. Кілько разів вона почула, що її треба викреслити зі списку правно існуючих релігій, кілько разів, за словами одного польського історика, державна влада вузько обмежена широкими зasadами польської конституції мусіла видати на Унію засуд смерти. А однак,увесь

цей тягар важких досвідів перенесли на своїх плечах єдині Василіяни.” (Крачковській.)

Та не має сумніву, що з католицької сторони зустрічаємося з таким самим признанням. Папа Лев XIII дає про це найкраще свідоцтво, стверджуючи факт, що “коли процвітав Василіянський Чин, то процвітала й українська Церква.”

До цього завдання у Василіянському Чині було все скероване: і розгалуження монастирів, і організація, підготовче виховання і місійна праця, школа і видавнича праця.

Хоч Василіянську конгрегацію св. Тройці створено з деяких монастирів зединеної Церкви вже з початком XVII століття, то, всетаки, до кінця того ж століття до неї не приступили всі монастири зединеної Церкви. Багато монастирів лишилося поза цією конгрегацією з дотеперішньою організацією східною, хоч приймили Унію і підлягали уніяцьким єпископам. Процес об'єднування монастирів або влучування їх у Конгрегацію св. Тройці відбувався дуже поволи. Найскорше, як ми це бачили, вступили і створили конгрегацію св. Тройці монастирі з митрополичної дієцезії. Потім, вступили до неї монастири дієцезії полоцької за архиєпископату св. Йосафата. Пізніше, один за одним приступають інші монастири з інших дієцезій, наприклад: в році 1636 на генеральній капітулі у Вильні прийнято, або як це було прийнялось називати —інкорпоровано до конгрегації св. Тройці

архимандрію дерманську. На капітулі в Битені 1657 р. інкорпоровано монастир любінський, на капітулі жировицькій 1661 р. інкорпоровано монастирі жидочинський і холмський, на капітулі жировицькій 1694 року інкорпоровано монастирі хомський, ушацький і пустинський. Подібно й на інших капітулах інкорпоровано інші монастири.

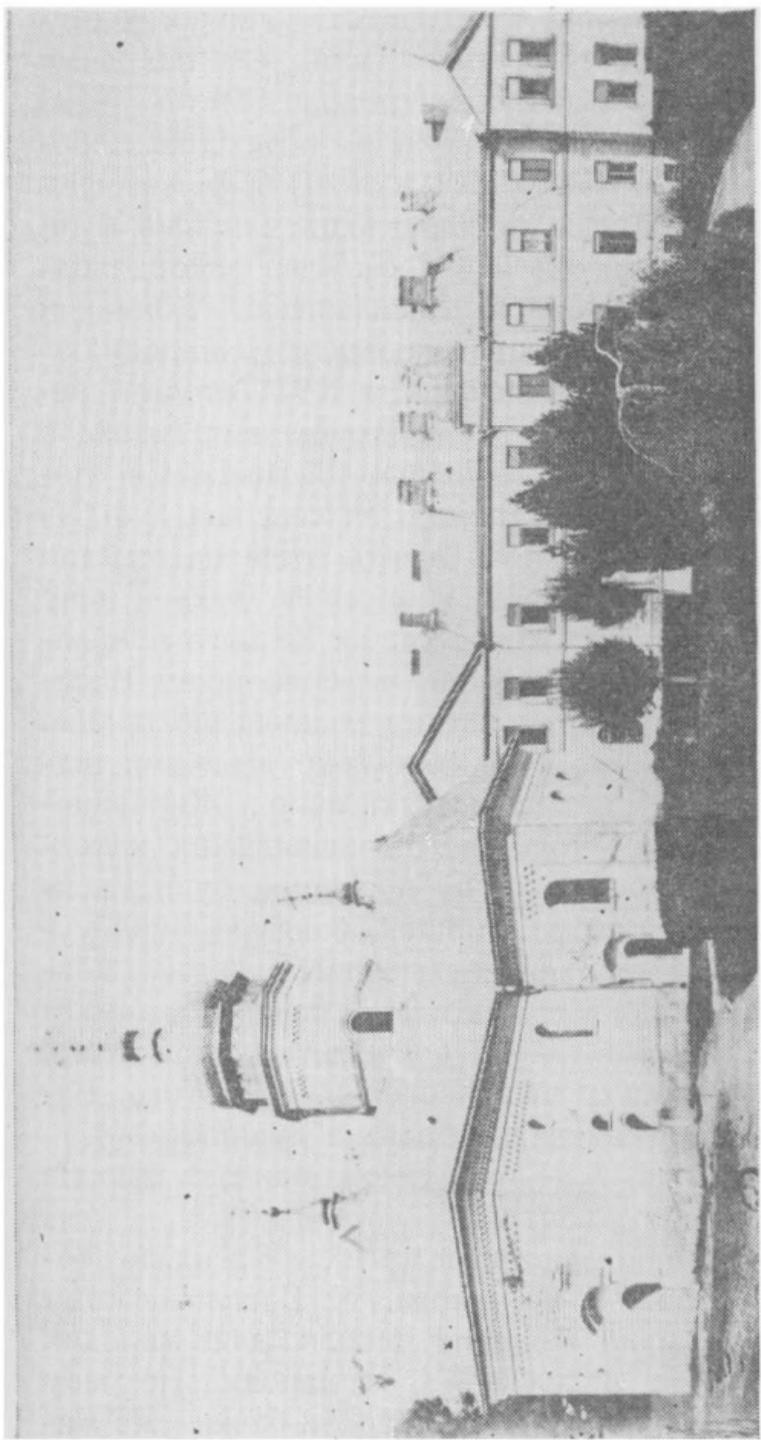
За новою організацією на чолі Василіянського Чина стояв прото-архимандрит, цебто—перший між архимандритами або настоятелями поодиноких монастирів. Цей уряд прото-архимандрита через пів століття, цебто від 1617 до 1675 виконували не звичайні ченці, але самі митрополити зединеної Церкви. Перший прото-архимандрит Василіянського Чина був митрополит Рутський, вибраний на першій капітулі 1617 р. Правда, вже на четвертій капітулі 1626 р. в Лавришові цей уряд перейшов на звичайного ченця Рафаїла Корсака. Але цей, ставши по смерти Рутського митрополитом, задержав аж до смерти й уряд прото-архимандрита Чина. Так само й наступних двох митрополітів Антонія Сілаву й Гавриїла Коленду монахи вибрали на свого прото-архимандрита в Чині і цей уряд вони задержали аж до смерти. В міжчасі прото-архимандритом Чина був єпископ Яків Суша, найвизначніша постать в уніатській Церкві. За митрополита Кипріяна Жоховського 1675 р. монахи вибрали собі за прото-архимандрита звичайного монаха Пахомія Огілевича, але вже не до смерти, а

тільки на 4 роки. Від того часу прото-архимандритами Чина є тільки звичайні монахи, а вже ніколи єпископи.

Ці вибори на прото-архимандритів, чи то звичайних монахів чи єпископів, відбувались на генеральних капітулах Чина, у яких брали участь і всі уніатські єпископи під предсідництвом самого митрополита. Деколи був предсідником апостольський нунцій, як напр. на Берестейській Капітулі 1667 р. Так, що такі генеральні капітули були неначе частинним синодом зединеної Церкви. Бо на них обговорювано не тільки справи Чина, але за проводом єпископів і справи цілої зединеної Церкви. Назагал, у XVII столітті заходила тісна злука між Василіянським Чином і Єпархією. Єпископами могли бути тільки Василіяни, але ці, хоч і винесені на достойнство єпископів, оставали далі членами Чина. Рівно ж, добра єпископські, то були звичайно Василіянські архимандрії. Тому, єпископи беруть участь у спільніх нарадах Чина. З другої сторони й монахи займали майже всі уряди при єпископських куріях. Цей звязок причинявся до скріплення сил у скріпленні й обороні Унії.

Школою духовного життя Василіянських кандидатів був новіціят, що в XVII столітті находився спочатку у Вильні під проводом св. Йосафата, потім у Битені під проводом оо. Єзуїтів, а згодом і самих Василіян. Після новіціяту молодий Василіянський алюм складав торжественну професію, до якої допускав його прото-архимандрит.

Монастир О.О. Василіян у Лаврові, який заложив король Лев Данилович 1292 р.



Потім молоді Василіянські клирики відбували свої священичі студії. Для них саме вистарався був митрополит Рутський 22 місця в папських колегіях в Західній Європі. Від початку XVIII століття фільозофічні студії для Василіянських клириків були в Жировицях, а богословські закордоном. Так підготовлені Василіянські священики ставали до праці серед рідного народу.

Діяльність Василіян у XVII столітті велась, перш за все, у трьох напрямках: в місіях, школах і видавничій праці. Св. Йосафат своєю ревністю за спасіння душ, за що прозвано його навіть душехватом, дав приклад і напрям, влив свого духа в нову Василіянську конгрегацію. За його прикладом місії, проповіди, це поле праці Василіян. Кожний монастир сповняв цю працю. Деякі з них стали загально відомими відпустовими місцями, як, напр., Жировицький. Крім того, при єпископських катедрах богослови й проповідники були Василіяни і це був один із обовязків Чина супроти єпархії, затягнений окремим контрактом заключеним 1686 р., цебто, давати єпископам такого богослова-проповідника, якого вибере собі єпископ. Крім того, Василіяни сповняли обовязки душпастирів по парохіях. І це був також один із пунктів згаданого контракту.

Та найбільше питома місія Василіянсько-му Чинові—це школа. У Василіянському Чині були подвійні школи для молодих монахів Василіян і для народу. Потребу школи для зединеної Церкви бачив уже ми-

трополит Рутський і тому він вклав багато старання у ту ділянку. Вже 1613 року вистарався Рутський у папи Павла V дозвіл закладати церковні школи у своїй митрополії з привілеями, які мали єзуїтські школи. Почин до таких шкіл дали дві колегії заложені 1616 р. в Мінську й Новгородку, які вели Василіяни.

На Василіянській генеральній капітулі в Лавришові 1626 р. під проводом митрополита Рутського постановлено :отворити в Мінську семинар для виховання уніятського білоруського й українського клиру. Василіянський Чин зі своєї сторони обіцяв відкладати на ту ціль восьму частину приходів усіх своїх монастирів, через 4 роки. А на провінціальному синоді з'единеної Церкви, що відбувся в Кобрині коло Берестя того самого року, Василіянський Чин повторив приречення сплачувати згадану суму, а крім того віддав на ту ціль і сам Мінський монастир із усіми його добрами, а також обіцяв зараз дати Василіянських професорів до тих предметів, які вимагали знання латинської мови, інші ж професори мали подавати питомцям найконечніші відомості з богословських наук у рідній мові. Провід цього семинаря згаданий синод віддав Василіянському Чинові, а Василіянський прото-архимандрит мав здавати звіт про його ведення перед загальним синодом уніятської Церкви. Після смерти Рутського, Мінським семинарем зайнявся дуже ревно Венедикт Терлецький, провінціял

Василіянського Чина з правамиproto-архимандрита (в р. 1656-1661).

Крім згаданого семинаря Василіяни вели й народні школи. Майже при кожнім монастирі була Василіянська школа.

Іншим способом чували Василіяни над вихованням рідної молоді, як це одна генеральна капітула їм приписувала, іменно—Лавришівська з р. 1626. Вона наказувала, щоб Василіяни по містах, де наша молодь училась у чужих колегіях, головно єзуїтських, мали над нею духовну опіку в рідній мові, щоб до того був у даному монастирі призначений окремий отець.

І ще одну дуже славну колегію для української молоді заложили Василіяни спочатком XVIII століття. На генеральній капітулі, що відбулась у Білій Підляській 1709 р., Василіяни постановили викупити те місце у Володимири Волинськім, де родився св. Йосафат. І на його памятку збудувати там колегію для виховання української молоді. І цей плян переведено в життя: там повстала одна зо славніших Василіянських колегій, яку в першу чергу має на думці Святіший Отець папа Пій XII, коли у своїй енцикліці до католицького світу знагоди 350-ліття Унії згадує про Василіянські школи: “Юнакам, дуже часто визначеного таланту, подавали вони у своїх школах не тільки високу освіту в гуманістичних і богословських науках, але також разом із тим передавали їм свою солідну чесноту, так, що ці зовсім не уступали вихованкам латинських заведень. Знали це

добре і незєдинені брати, бо немало їх, покинувши дім і батьківщину, радо прибігали до цих наукових осідків, щоб і собі статися учасниками тих роскішних овочів.”

Та не тільки прикладом, живим словом і школою були Василіяни Апостолами Унії, але в потребі вони брались і за перо. Вагу писаного слова в апостолуванні зєдинення зрозумів уже митрополит Іпатій Потій. Його слідами пішов Рутський та, не менше, і ченці з монастиря св. Тройці у Вильні, як Лев Кревза, Тимотей Симонович і св. Йосафат, які розуміли вагу цього слова і його вживали. Так само інші Василіяни, як Пахомій Оранський, Іван Дубович, Ілля Морховський, Кассіян Сакович беруть участь у полемічній боротьбі писаного слова в XVII столітті.

Замойський Синод

Завершенням місії Василіянського Чина в поширенні зєдинення, здобутком його науки і вислідом праці в ділянці церковної дисципліни через одне століття був Замойський Синод, з р. 1720. Значіння цього синоду для української зединеної Церкви в ділянці дисципліни таке, як Тридентського вселенського Собору для цілої католицької Церкви. Бо саме приписи Тридентського Собору до зединеної Церкви примінив Замойський Синод.

Душою цього синоду, що впорядкував дисципліну, дав правний вираз і ясне обличчя нашій Церкві, був митрополит Лев

Кишка, вихованок Василіянського Чина, як і інші єпископи й учені богослови, що брали участь в укладі Замойського Синоду.

Митрополит Лев Кишка являється при кінці XVII століття не тільки, як визначний церковний діяч, але й як противник денационалізації Західної України під польською владою. Народився він 1668 р., замолоду вступив до Василіянського Чина, відбув свої богословські студії в Римі, а потім у Чині, був двічі вибраний на протоархимандрита, 1703 р. на протяг 4-х років і 1709. Цим другим разом своєї чотиролітки на цьому уряді не докінчив, бо вже 1711 р. став володимирсько-луцьким єпископом, а згодом 1714 р. був вибраний на митрополита “всієї Русі.” Найбільшим його монументом є саме загаданий Замойський Синод. Цей синод був не тільки природною вимогою зединеної Церкви, але й виразником її сили й розвою. Саме минало 20 років, коли, около 1700 р., до зединеної Церкви прилучилися три нові досі незединені дієцезії, львівська, перемиська і луцька. Перша під проводом єпископа Йосифа Шумлянського (1700), а друга під проводом єпископа Іннокентія Винницького (1699), третя під проводом Діонісія Жабокрицького (1702). Цей синод мав надати зединеній Церкві один вираз, спільну, однакову дисципліну для ріжних дієцезій, що мали досі ріжнородну форму управи.

В упорядкуванні загально церковної дисципліни зединеної Церкви Замойський Си-

нод не поминув і монашого стану. Як ми бачили вище — створена митрополитом Конгрегація св. Тройці не обняла собою ні зараз, ані до кінця XVII століття усіх монастирів уніатської Церкви. Багато було ще монастирів і в дієцезіях білоруських, що вже давно приступили до Унії, а само собою зрозуміле, що і в дієцезіях новозєдинених майже всі монастири були управлювані по давній східній дисципліні, цебто —були між собою незалежні, але кожен у себе мав власну управу залежну тільки і безпосередньо від місцевого єпископа.

Замойський Синод приказав, щоб монастири усіх цих дієцезій, що не були інкорпоровані до конгрегації св. Тройці, тепер злучилися і створили нову конгрегацію під проводом окремого прото-архимандрита.

Силою цього синодального розпорядження митрополит Лев Кишка в р. 1727, 26-го травня, скликав єпископів і деяких архимандритів згаданих монастирів до Дубна, на Волині, щоб створити нову Василіянську конгрегацію. Але цим разом його змагання не увінчались успіхом. Небаром митрополит Лев Кишка помер, 1729 р., полишаючи по собі пам'ять про великі заслуги для зєдиненої Церкви.

Почате ним діло обєднання монастирів відновив його наслідник митрополит Атанасій Шептицький, але щойно за 10 років. В 1739 р. 25-го серпня скликав він, подібно як і його попередник, капітулу до Львова, в яку увійшли єпископи, архимандрити

й ігумени згаданих монастирів, а також заряд конгрегації св. Тройці. По думці Замойського Синоду створено окрему конгрегацію під назвою “Покрова Матері Божої,” а коротко її називали “Руською,” в протиставленні до давньої, що її називали “Литовською.”

Чотири роки проіснували так оці дві окремі Василіянські конгрегації під проводом двохproto-архимандритів, які, однак, вже на згаданій капітулі у Львові постановили собі змагати до повного обєднання, не нарушуючи прав ніоднієї з цих двох конгрегацій.

Золота доба

Під керуванням найбільшого правника католицької Церкви, найбільше ученого зпоміж папів, Проспера Лаврентія Лямбертіні—папи Венедикта XIV (1740-758), розвивається в Україні Василіянський Чин у XVIII столітті. Це є ота золота доба Василіянського Чина в Українській Церкві. На всіх ділянках досягає він тоді вершка свого розвою. Головним чинником того розвою було: ЗАГАЛЬНЕ ОБЄДНАННЯ ВСІХ МАНАСТИРІВ ЗЄДИНЕНОЇ ЦЕРКВИ У ВАСИЛІЯНСЬКОМУ ЧИНІ ПІД ПРОВОДОМ ОДНОГО ПРОТО - АРХИМАНДРИТА. Цього обєднання доконав саме згаданий папа Венедикт XIV, який за час своєго понтифікату видав кілька обемистих “декреталіїв”— листів — розпорядень ,що ними впорядкував унутрішній і

зовнішній устрій Василіянського Чина.

Після того, коли решта українських монастирів утворила нову конгрегацію Василіянського Чина, так звану Руську, на Львівській капітулі 1739 р., тоді зараз таки на тій самій капітулі уложенено для неї конституції. Вони не були дуже відмінні від конституції литовської конгрегації, але всетаки потребували підтвердження від Апостольської Столиці. При перевірці цих конституцій у Римі виринуло найперше засадниче питання: чи може ця нова конгрегація існувати як самостійна, чи підчинити її литовській конгрегації, або чи з обидвох не зробити б одну, велику конгрегацію, з двома окремими провінціями? Важна це була справа з огляду на велике значіння Василіянського Чина у з'единенні Церкви. Тому, аж три роки розважували над нею в Римі. В міжчасі обидві конгрегації висилили до Риму своїх відпоручників, які мали давати відповідні вияснення.

Щойно в 1742 р., першого травня, на засіданні всіх кардиналів у приявності самого св. Отця Венедикта XIV вирішено цю справу так, що обидві ці конгрегації створять одну спільну конгрегацію під проводом одногоproto-архимандрита. Проте, обидві конгрегації задержаться, як окремі провінції одного Чина. Нунцієві апостольському у Варшаві доручено, щоб він скликав генеральну капітулу обидвох конгрегацій і сам на ній був.

Апостольський Нунцій Фабрицій Сорбельоні скликав капітулу єпархів і представ-

ників усіх монахів до Дубна, на Волині, на день 26-го травня 1743 р. На капітулу приїхав митрополит Атанасій Шептицький, 4 єпископи, настоятелі й відпоручники монастирів обидвох конгрегацій, з литовської в числі 72, а з руської 167. Предсідником капітули був митрополит, а нунцій у своєму заступстві вислав авдитора нунція Юрія М. Ляскаріса, титулярного єпископа Зенополітанського.

Згідно з наказом декрету св. Конгрегації для Поширення Віри, затвердженим папою Венедиктом XIV, на згаданій капітулі перш за все створено з двох конгрегацій одну, з двома провінціями. Вибрано одного спільнотого архимандрита цілого Василіянського Чина Полікарпа Мігуневича з литовської провінції на 4 роки. Вкінці, уложенено нарис конституції Чина. Зараз же безпосередньо, поодинокі провінції вибрали свій засід—провінціональний. Акти капітулярні вислав нунцій до Риму; там ще раз розглянено цю справу й папа Венедикт XIV видав із тої нагоди обширний лист “Декреталію” до цілого Василіянського Чина, що зачинався словами “Інтер плурес”, в р. 1744. Там затвердив папа цю так уложену злуку в один Василіянський Чин із двома провінціями, які задержали на далі свої назви. Потвердив вибір прото-архимандрита, а конституції частинно затвердив, а частинно змінив і додав свої декрети.

Був це осяг незвичайної ваги, не тільки для Василіянського Чина, але й для цілої зединеної Церкви. Саме цим осягом почав-

лась золота доба Василіянського Чина і Зєдиненої Церкви у XVIII столітті.

З хвилиною обєднання всіх монастирів зєдиненої Церкви 1743 р. Василіянський Чин зорганізований під кермою одного прото-архимандрита територіально—сіткою монастирів, охопив майже цілу Білорусь і майже ціле Правобережжя України, аж по Карпати. Такий великий простір вимагав, для легшої адміністрації, поділу Чина на більше провінцій, які, однак, залежали б від одного центрального заряду прото-архимандрита. Крім того, такого поділу вимагали ще й тодішні політичні обставини. Разом із першим поділом Польщі, 1772 р., Василіянський Чин підпав під 3 політичні влади—польську, австрійську й російську. Отож, заходили труднощі для заряду Чина, що находився під одною політичною владою, у виконанні своєї влади супроти монастирів, які підпали політично під іншу владу. Однак, і без огляду на політичні обставини, Василіянський Чин був тоді в силі створити стільки провінцій. Зо звітів Апостольського Нунція, які він давав до Риму в р. 1774, з причини на задуманий цей поділ Чина ще на Берестейській капітулі, 1772 р., довідуємося, що Василіянський Чин числив тоді 144 монастири, а в них було 1225 монахів; в тому числі 944 священиків, 190 клириків і 91 братів.

Тому, в р. 1780 на генеральній капітулі в Тороканях поділено цілий Чин на чотири провінції, давню литовську—на литовську

і білоруську, а давню руську—на галицьку і польську.

Цілим Чином заряджував один прото-архимандрит вибіраний, по черзі, з іншої провінції. Спочатку вибириали його на 4 роки, а від 1751 р. на 8 років. Перший із них, Полікарп Мігуневич, походив із литовської провінції. По докінченням свого уряду став він смоленським архиєпископом. Другий, Іпатій Білинський, з руської провінції був двічі вибраний на цей уряд. Третій, Гераклій Лісанський, з литовської провінції був перший вибраний на 8 років. Потім став він смоленським архиєпископом. Четвертий, Йосиф Моргулець, через передчасну смерть не докінчив свого уряду. П'ятий, Порфир Скарбек-Важинський, найвизначніший прото-архимандрит тої доби, був вибраний двічі на цей уряд. Задля своєї визначної чесноти і культури мав він великий вплив не тільки в Чині та з'единеній Церкві, але й в Апостольській Столиці. Другої вісімлітки на тім уряді не докінчив, бо став Холмським єпископом. Шостий і останній, Юст Гусаковський, був вибраний вже під Росією, але своєго уряду не докінчив, бо царська влада 1804 року знесла його назавсіди. Також двох генеральних вікаріїв дістали від папи титул прото-архимандритів, Максиміліян Вільчинський і Атанасій Фальковський.

Від р. 1751 прото-архимандрити за час свого уряду мали право носити архимандрічі відзнаки, цебто—мітру, жезл, хрест, перстень і мантію. На їх резиденцію були

призначені два монастири: як прото-архимандрит був із литовської провінції, то резидував у Тороканях, а як із руської, то в Почаєві.

Прото-архимандрічій владі підлягали монахи усіх провінцій, які були від нього залежні навіть у номінації на вищі становища, як єпископські й архимандрічі. І у виборі українського митрополита брали участь прото-архимандрити. Їх вибирали на генеральній капітулі, на якій завсіди був предсідником митрополит зединеної Церкви; перед ним ново-вибраний прото-архимандрит складав присягу.

Лише генеральні капітули мали в Чині владу укладати закони для цілого Чину. І саме усі капітули цього періоду, крім вибору прото-архимандрита й його помічників, займалися укладом монаших конституцій. Місце на ці капітули було назначене на пограничні провінції, цебто—в Берестю Литовськім або в Білій Підляській. Таких капітул було вісім.

Так, як цілим Чином рядив прото-архимандрит, так провінціями рядили протоігумени, що підлягали прото-архимандритові. Поодинокими монастирями рядили архимандрити й ігумени. Ріжниця між одними й другими була така, що архимандрити були до смерті і їх благословив митрополит. Вони мали право носити архимандрічі відзнаки. У тому періоді було їх тільки пятнадцять. Ігумени були звичайні настоятелі монастирів назначувані на 4 ро-

ки. В Римі репрезентантом Василіянського Чина був генеральний прокуратор.

Кожна провінція мала свій новіціят, а також свої студії. Фільозофічні студії були в Теребовлі, Замості, Загайцях, Холмі, Вітебську, Володимири й в Жировицях. Богословські студії були в папських колегіях: в Римі в колегії Пропаганди і в грецькій колегії св. Атанасія; також в Брунсбергу й у Вильні. В цій останній колегії професори були Василіяни. Крім того, мали ще свої приватні богословські студії у Львові при св. Юрі, в Лаврові, в Камінці Подільському й у Плоцьку.

Василіянськийproto-архимандрит мав право надавати папський докторат з фільозофії або теології тим Василіянам, що вчили ті предмети через 6 років. Після студій ішли до праці місійної, парафіяльної, професорської. Ніхто не міг зайняти вищого уряду в Чині, ані дістати номінації на якесь церковне достоїнство, хто після студій не відбув ще 6-річної праці в Чині на якісь із згаданих становищ.

Розпоряджаючи таким великим числом добре підготованих священиків-монахів із відповідною освітою, Василіянський Чин розвиває свою діяльність на всіх ділянках церковного життя. Василіяни працюють як місіонарі, як виховники—учителі, як парохи, як помічники єпископів, як письменники й видавці.

Успіх Василіянських місій у тому періоді є наглядний. Українська зединена Церква при кінці XVIII століття нараховувала

около 11 міліонів вірних від правого берега Дніпра аж по Карпати. Не має сумніву, що велику частину у праці над зединенням вклали Василіяни через свої місії й школи.

Місійна праця з того часу має свій окремий полет. Місіонарів вибирають, вишколоють і творять із них окремий стан у Чині. Від місіонарів жадали не тільки природних даних, але й відповідного богословського підготування.

Є питома тактика і метода переведення місій. Улаштовувано місії коротші й довші; деякі місії тривали цілий місяць. З того часу є теж окремі збірки Василіянських місійних проповідей. Бо обовязком кожного місіонаря було списувати свої проповіді й під час щорічної візитації предкладати їх протоігуменові. Кращі збірки зберігano в провінціяльному архіві.

Однак, з того часу Василіяни найбільше вславились своїми школами, в чому вони дорівнювали польським ОО. Єзуїтам і Піярам. Коли в 1773 р. знесено Чин ОО. Єзуїтів, то Василіяни були в силі перебрати їхні школи; між цими—славну колегію в Острозі.

Важніші Василіянські колегії для української молоді були тоді в Умані, в Гощі коло Луцька, в Любарі, в Шаргороді коло Камянця Подільського та, найславніша, у Володимирі Волинськім, куди приїжджали і з закордону.

Крім того, обовязком кожної архимандрії було: отвирати школи для синів зубожілих шляхотних українських родин, або

їх удержувати у тих школах. Така, нпр., школа була в монастирі Малєйовськім коло Камянця Подільського.

Ще й видавнича праця у Василіянськім Чині тоді процвітає. Головним видавничим осередком у 18 столітті був у Василіянському Чині почайвський монастир. Другим таким осередком на Білій Русі була супрасльська архимандрія. Відома теж друкарня в унівській архимандрії коло Львова.

Видають Василіяни ріжного рода книжки і в ріжних мовах; з богослужебних книг видали повний склад минеї, для народу найбільшу досі збірку церковних пісень т.з. "Богогласник" 1790 р.

На науковому полі працювали теж визначні Василіянські учені, як напр., Гнат Стебельський, Самуїл Новіцький, Гнат Кульчинський. Цей останній написав історію української Церкви та життя Василіянських Святих.

У нутрі Чина Василіяни плекали внутрішнє життя, головно багато пильності вкладали у належну відправу спільної молитви в хорі. Чудова східня літургія, на якій виховався св. Йосафат, стала їй у Василіянському Чині могутнім засобом до його діяльности на зовні. Багато монастирів були віддані перш за все цій молитві, де монахи через більшу частину дня відправляли хор у церкві. Звідси й пильність василіянських видавництв у виданні богослужебних книг.

Дбали теж Василіяни про поширення

культу Божого серед вірних. Звідси їх ста-
рання про величаві храми Божі, що остали
нам, як дорогі памятки того століття, як
напр., чудовий барок—церква Успення Ма-
тері Божої в Почаєві, св. Юр у Львові,
могутні забудування і церкви жировиць-
кого монастиря з чудотворним образом
Матері Божої. Не диво, що народ радо
спішив до відпустових Василіянських
місць, що з них головні були на півні Пo-
чайв, а на півночі Жировиці. Пропамятна
історична хвилина коронації чудотворного
образу Матері Божої в Почаєві в р. 1773,
що її доконав єпископ Максиміліян Рилло.

Під царськими указами

Під кінець 18 століття більша частина
українських земель попала під владу Росії,
а з ними і більшість Василіянських мана-
стирів. Бо після 3-того розбору Польщі,
1795 р., аж три провінції Василіянського
Чина знайшлися в границях російської ім-
перії, а одна тільки, галицька, припала Ав-
стрії.

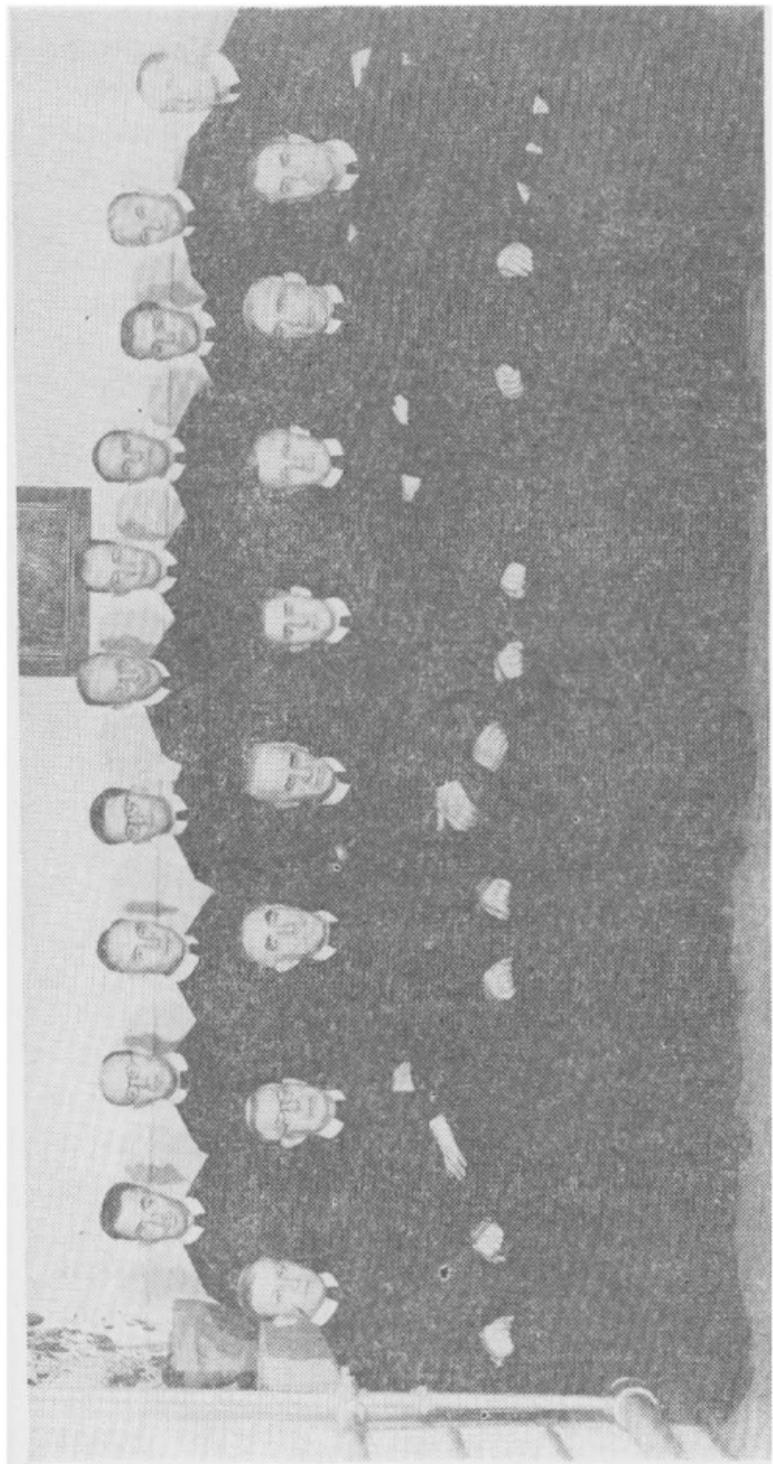
У Росії царат намагався всіма засобами
зєднати українські землі “з загальною сі-
мією корінних російських губерній.” Тій
ціли мало все служити. Як знаряддя до
русифікації мала служити також і право-
славна Церква, яку підчинено під керів-
ництво політичної влади. Та не було там
місця для української зединеної Церкви.
То й мусіла вона найбільше витерпіти з
українського громадянства, аж до загину.

Однаке, в зединеній Церкві існував Василіянський Чин, що по російській концепції був “квінт-ессенцією” Зединення. Тому, найперше, треба було його знищити. Так і сталося. Разом із цілою зединеною Церквою, нищено постепенно й Василіянський Чин. А тому, що на зовні він був сильний своєю організацією, то від організації й почали.

Вже Катерина II своїми указами з 1772-1795, редукуючи українську, уніятську єпархію підчиненням двох дієцезій, Берестейської і Луцької, Полоцькому архієпископові, — цьому самому архієпископові підчинила також усіх монахів і монастирі Василіянські. Відклик від архієпископа назначила до цивільного уряду “Колегії Справедливости для справ Латвії, Естонії, і Фінляндії.” Ця централізація і підчинення церковних справ цивільній владі, мали тільки улеглити вгляд цивільної влади в церковну організацію. Самозрозуміле, що виконне визнання всякої церковної влади, що знаходилася поза кордонами московської імперії, було суворо заборонене, а зокрема було заборонено приймати і проголошувати папські листи без царського уповноваження.

Отже, практично у Василіянському Чині, як і в латинських Чинах, знесено в Росії центральні уряди і провінціальні, як у Василіянському Чині, і генеральний.

За царя Павла I, сина Катерини II, полегшло в Росії й українській Церкві і Василіянському Чинові. Спершу указом з



Капітула О.О. Василіян Американсько-Канадської Провінції в Мондері, 1945 р.

1798 р. позволив він відновити другі дві українські дієцезії, а митрополита Ростоцького, якому Катерина дозволила перебувати тільки в Москві або в Римі, звільнив з цього карцеру. Так само привернув монахам свободу заряду згідно з їхніми конституціями, покликаючись навіть на тридентський собор щодо відношення монахів до єпископів. Тому й у Василіянському Чині зараз з 1800 р. давний генеральний вікарій з титуломproto-архимандрита Атанасій Фальковський знову зайняв свій уряд і, за дозволом Колегії Справедливості, скликав генеральну капітулу Чина до Тороканів на рік 1802, що мала бути під Росією вже остання.

Бо, в міжчасі, вбито Павла I, а за його наслідника Александра I знову починається нагінка на зединену Церкву, а в ній і на Василіянський Чин. Виборуproto-архимандрита Юста Гусаковського, доконаного на тороканській капітулі, російський сенат не то, що не затвердив, але ще відкинув правне існування такого уряду в московській імперії, а царський указ з 1804 року зніс його на завсіди.

У нищенні Василіянської організації ще далі посунувсь цар Микола I. Він вже відразу змагав до знищення Унії в Україні. Тому, в першу чергу нищив до решти Василіянську організацію. Найперше, указами з 1828 р. створив окрему Колегію для греко-уніятів, щоб, відділюючи їх від римо-католиків, більше ослабити одних і других. Потім, хитро провадив до знесення уряду

провінціялів у Чині. Бо для єпископів, що з них деякі вже приготовляли перехід на православ'є (Семашко, Зубко, Лужинський), потворив єпархіальні консисторії, яким мали підлягати і провінціяли Чина.

До цих консисторій за другим указом з того самого року мали увійти й представники Чина. Та цей указ був тільки містком до третього, з 1832 р., в якому цар ось так розумував: якщо Василіяни мають своїх представників при єпископських консисторіях, то їм уже не треба провінціялів — і зніс цей уряд назавсіди.

Тепер остались Василіянські монастири без злуки між собою. Вони вже не представляли такої сили, як колись, зорганізовані в одну передову фалангу. Коли знищено Василіянську організацію, тоді царський уряд намагавсь уже з повною силою знищити цілковито Унію в Україні. Ця сумна хвилина українського народу сповнилась в 1839 р., коли то зєдинена досі з Апостольською Столицею українська Церква під проводом своїх єпископів урядово піддалась під владу московського патріярха.

Нею й починається мартирологія українських Василіян. Одних із них царський уряд казав позамикати в означених монастирях, де вони в голоді, деякі позаковувані в кайдани, докінчили своє геройське життя в келії; інших повивозили на Сибір, а більшість мусіла переносити недолю життя позбавлені удержання.

Переслідування Василіян російським царем засягнуло й їхніх п'ять монастирів,

що остали на деякий час на Холмщині. Поставлений над ними в 1838 р. Василіянський провінціял Домбровський мусів небаром, 1841 р., утікати поза кордони імперії й опинився аж у Римі. Згодом, в 1864 р., російський уряд замкнув і чотири з тих монастирів, а остався на деякий час тільки один у Варшаві.

В Австрії

Коли Росія нищила Унію, нищила Василіян,—тоді горстка цих останніх заховалась під Австрією в Галичині. Вже з першим розбором Польщі в 1772 р., Австрії припала Галичина, а в ній частина монастирів руської Василіянської провінції. В передбаченні, що через цей поділ не буде можлива комунікація заряду Чина з цими монастирями, на генеральній капітулі в Тороканях, 1780 р., створено з цих монастирів окрему провінцію Галицьку, під назвою Святого Спасителя. Було це за Марії Тереси, яка не вмішувалась у справи Чина, а навпаки—дозволяла навіть на комунікацію Галицької провінції з іншими, що були під Росією чи в Польському Королівстві.

Але її син Йосиф II видав багато декретів, якими змагав упорядкувати на свій лад монаші Чини. Ці декрети примінено й до галицьких Василіян. Декрет з 1782 р. вимагав, щоб монастирі даної дієцезіїтворили окрему провінцію. А тому, що в Галичині були дві дієцезії,—Львівська й Пере миська,—то ж мали бути й дві Василіян-

ські провінції. Дійсно в 1783 р. створено ще львівську провінцію св. Онуфрія. Однак, вже в 1785 р. той самий цісар позволив, щоб у Галичині відновити тільки одну давнєю Василіянську провінцію Св. Спасителя. Також і вибір протоігумена, мав затверджувати місцевий єпископ і адміністративний державний уряд. Крім того, позносив усі монастири, що не займалися суспільною роботою. З того часу вдерлась у монастирі внутрішня розкладова практика, яку запровадив Йосиф II., цебто—проти монашого обіту вбожества монахи мусіли мати гроші на свої особисті видатки.

Однак, наслідник Йосифа II—Франц I в 1802 р. відкликав понередні декрети і приказав монахам вернутися до первісних їхніх конституцій. Тоді два галицькі єпископи,—перемиський Антоній Ангелович і львівський Николай Скородинський,—зіхалися до села Тверджі, в 1803 р., і уложили Василіянам новий спосіб управи. Цю форму управи затвердив і від себе холмський єпископ Порфир Скарбек-Важинський, давній прото-архимандрит Василіянського Чина.

За тою “формою управи,” Василіяни, хоч творили окрему провінцію в Галичині, з протоігуменом вибираним кожних б років, все таки були залежні від місцевого єпископа, який мав затверджувати місцевих настоятелів монастирів. Справді, протоігумен переводив щорічні візитації монастирів, але про все важніше мав повідомляти єпископа.

Хоч Франц I дозволив монахам вернутися до первісних своїх конституцій, то все таки злі наслідки розпоряджень Йосифа II покутували ще довго в монаших Чинах. Тому й остаток Василіянського Чина в Галичині почав з того часу щораз більше занепадати. Що цей упадок був, однаке, загальний у Чинах в Австрії, то видно з того, що Пій IX казав перевести апостольську візитацію всіх монаших Чинів у цьому цісарстві. Цю справу поручив празькому кардиналові Шварценбергові, який на Галичину назначив свого відпоручника Йосифа Гаганцева, уніятського єпископа в Пряшеві. Та це мало помогло. Підірвані в дисципліні монастири щораз більше підували, так, що в 14 Василіянських монастирях у Галичині остало заледви 50 монахів, які стратили надію в майбутність Чина. Але і в тих тяжких часах Василіяни по своїй традиції зуміли ще провадити в Галичині кілька шкіл: в Бучачі, Дрогобичі й Лаврові.

Велика реформа в 1882 році

Василіянський Чин перейшов у XIX столітті велику кризу. На Білій Русі й у право-бережній Україні три його провінці знищила Росія, а в Галичині, останню провінцію, Йосиф II знищив найперше морально, а нарешті фізично, ослабив її скасуванням численних монастирів. Треба було знайти спосіб рятунку тієї горстки Василіян, що осталась із так гарно розвиненого Чина в

українській Церкві. Тодішній протоігумен галицької Василіянської провінції Святого Спаса, архимандрит Климент Сарницький, у порозумінні з львівським ординарієм шукає помочі в тих, у кого її шукали і св. Йосафат і митрополит Велямин Рутський, цеboot в Отців Єзуїтів.

Згаданий протоігумен звернувся до папи Льва XIII; почалися переговори Апостольської Столиці з віденським цісарським престолом, який згодився на проект реформи галицьких Василіян. Тоді папа Лев XIII видав апостольського листа “Сінгуляре презідіюм” 1882 р., в якому зарядив, щоб добромильський монастир віддати до тимчасової повної адміністрації Отцям Єзуїтам. Вони мали там почати вести новіціят, виховувати нове покоління Василіян.

Коли це виконано, тоді в Галичині синилась реакція, зірвалась буря протестів під національним кличем, що, мовляв, польські Єзуїти виховають нове покоління Василіян у польському дусі—на поляків та змінять український обряд. Однак, Отці Єзуїти вибрали до цієї місії Отців дійсно повних Божого духа, яким ішло тільки про справу Божу, не мішаючи до неї світського, національного елементу. Першим магістром новиків і провідником цієї місії був О. Каспар Щепковський, Т.І.

Про їхнє правильне ведення й виховання Василіянських новиків хутко переконалось і українське громадянство. Коли був приїхав до Добромиля від Ставропігії зі Львова Наумович, то дав потім публично в ча-

списах допис із признанням, що Отці Єзуїти точно зберігають український обряд і українську мову. Також і під національним оглядом старались ОО. Єзуїти виховати молодих Василіян в українському дусі. Доказом цього є самі їхні перші вихованки новики, сьогодні загально відомі діячі не тільки на церковному, але й національному українському полі, як напр. О. Плятонід Філяс, митрополит Андрій Шептицький, архимандрит Діонисій Ткачук, О. Мелетій Лончина й інші.

Після новіціяту молоді реформовані Василіани відбували свої богословські студії спочатку в ОО. Єзуїтів у Кракові, а потім під проводом тих же ОО. Єзуїтів у своїх монастирях та в закордонних університетах у Римі й Інсбруці.

По Доброму літературному перебирали молоді реформовані Василіани старі монастирі один за одним. Перший такий перебраний монастир був лаврівський в 1884 р., а останній—гощівський.

ОО. Єзуїти переводили діло реформи аж до хвилини, коли вже самі молоді Василіани стали здібні мати свій власний провід. В тому часі, за старими традиціями Василіан від митрополита В. Рутського й на основі папського листа “Сінгуляре пре-зідіум,” уложене нові конституції Чина, які одержали остаточну папську апробату в 1906 році. За цими новими конституціями Василіани були вийняті з під влади місцевих єпископів, а підчинені безпосередньо Апостольській Столиці. В проводі цілого

Чина стоїть Архимандрит (давній протоархимандрит), що має зо своїми дорадниками резидувати в Римі. Чин творить провінції, звичайно в поодиноких краях. Монастирі ведуть ігумени, назначувані на 5 років. Знесено, однак, уряд давних до-смертних архимандритів, церковних достойників, що рядили поодинокими монастирями-архимандріями.

Тому, що вкоротці після реформи нові Василіяни творили одну тільки галицьку провінцію, то на першого їхнього настоятеля вибрано не архимандрита, а тільки протоігумена, яким став один із перших новиків реформи—о. Платонід Філяс, 1903 року. Щойно в 1931 р., коли Чин Василіянський нараховував кілька провінцій, вибрано й головного Василіянського настоятеля, архимандрита, о. Діонісія Ткачука, також одного з перших новиків реформи.

Перші виховники нового Василіянського покоління—ОО. Єзуїти, мужі великої чесноти, о. Каспар Щепковскі, а потім о. Адальберт Бавдіс передали свою традицію ю молодим Василіянським магістрам, що ними були митрополит Андрій Шептицький, а згодом о. Діонісій Ткачук. Ці провадили новіціят спочатку в Добромулі, а потім у Крехові. Між їхніми наслідниками на цьому важному уряді в Чині був муж також дуже визначної чесноти, високої культури ю витривалости о. Павло Теодорович, що помер під большевицькою окупацією 1945 р.

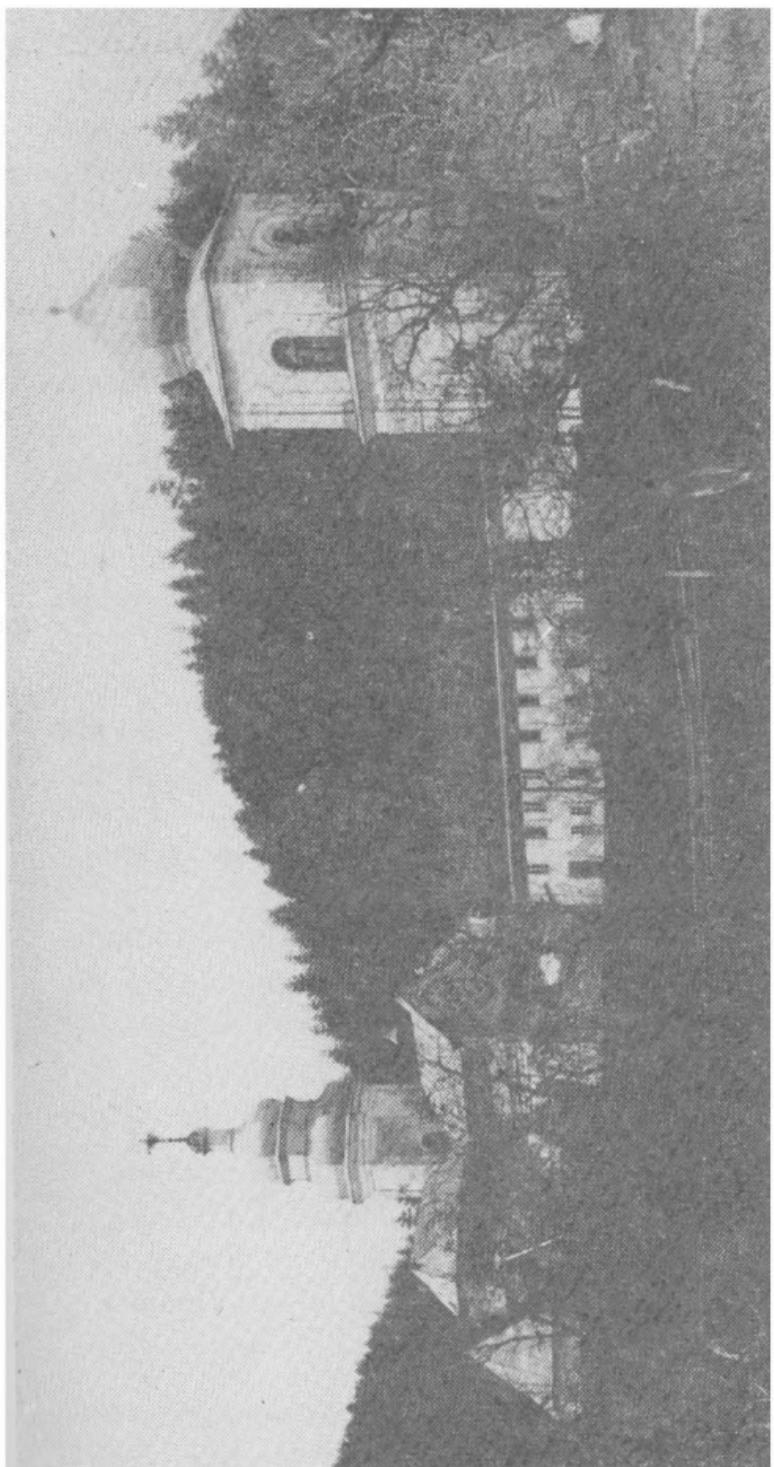
Так виховані молоді Василіяни почали

сповняти своє завдання в українській католицькій Церкві. Найперше вони видали з себе кілька визначних одиниць, що своєю повагою надавали напрям не тільки в Чині, але й у цілій українській Церкві. З поміж них згадати б у першу чергу—митрополита А. Шептицького, Преосв. Йосафата Конциловського, о. Платоніда Філяса, протоігумена Марка Галущинського та протоігумена Анастасія Калиша.

Під таким проводом реформовані Василіяни працюють на всіх ділянках церковного життя. Вони є місіонарі, які відновили обличчя духовного життя в Галичині. У своїй душпастирській праці вони звернули увагу головно на часті сповіди й св. причастя та на окремі організації при церквах, як Апостольство Молитви. У василіянських церквах було кого сповідати й причащати. Два Василіянські відпустові місця Гошів, де пів року тривав відпуст, і Крехів, на “теплого Миколи,” стягали до себе широкі маси паломників.

Після першої світової війни Василіяни провадили дієцезальні семинарі у Львові й Перемишлі і досі провадять папський семинар у Римі. Назагал—важке положення українців під поляками не дозволило й Василіянам розвинути своєї питомої традиції—школи. Заледви деякий час існувала Василіянська школа в Дрогобичі і, зовсім внутрішня, початкова гімназія в Бучачі.

За те на молодь вони старались мати свій вплив через позашкільні організації. Такою було в першу чергу Марійське То-



Монастир О.О. Василіян у Добромилі, де зачалася реформа Чина в 1882 р.

вариство Молоді, що його до нас впровадив і розповсюдив о. Йосафат Маркевич ЧСВВ, а потім провадив о. Іриней Назарко ЧСВВ. В цьому Товаристві гуртувався доріст нашої інтелігенції, а у висліді воно дало де-шо нового—гурток свідомих наших інтелігентів-католиків. На західній лад воно уряджувало замкнені реколекції для студентської молоді. Перші такі реколекції були рівночасно в Перемишлі, Львові й Станиславові в 1926 р.

З видань Василіянських у Галичині най-популярніший був журналік “Місіонар,” від 1896 р., а науковий журнал “Записки Чина св. Василія В.” Крім того, важніші публікації з релігійної літератури видали ОО. Філяс, Мартинюк, П. Кисіль, П. Котович, Решетило. На науковому полі працювали ОО. Теодосій Галущинський, теперішній архимандрит Чина, Діонісій Головецький, Йосафат Скрутень, Роман Лукань, Теофіль Коструба.

Цю діяльність ОО. Василіян у Галичині завершує тепер їхня мартирольгія по тюрях НКВД й таборах примусової праці.

За українською душою

Українські Василіяни щільно звязані з українським народом. Поза Галичиною, вони будуть його свідомість на Закарпатті, йдуть за ним на еміграцію до Бразилії, Аргентини, до Канади та Злучених Держав Америки.

I. На Закарпаття Галицькі Василіяни

понесли свою реформу в 1921 р. на заклик тамошнього нереформованого протоігумена о. Хоми. Досі закарпатські монастирі ніколи не були в злуці з Василіянськими організаціями, які були на Білій Русі та в Україні.

З Галицьких Василіян над реформою закарпатських монастирів працювали о. Єронім Малицький, о. Полікарп Булик та о. Петро Котович. Над вихованням нового покоління працював у новіціяті в Мукачеві довгі роки о. Гліб Кінах, а між народом місіонарював о. Стефан Решетило. В 1932 році утворено там нову Василіянську провінцію, що її першим протоігуменом став о. П. Булик.

Як у Галичині, так і тут Василіяни розвинули свої місії, чим урятували Закарпаття від поширеного там православ'я. Збирали народ на відпустових місцях, головно на Чернечій Горі в Мукачеві, куди збігалось з гір ціле Підкарпаття. В Ужгороді провадили, спочатку, інтернат для хлопців, а від 1936 українську класичну гімназію. Там була теж друкарня, де виходив "Благовістник" та "Місіонар."

Між молодими тамошніми вихованками визначився поет—Василіянин, Зореслав—о. Севастіян Саболь, місіонар і суспільний діяч.

З Закарпаття Василіянську реформу понесли о. Леонтій Долгий до монастирів на Мадярщині (Маріяповч), а о. Атанасій Максим до Румунії. В Румунії Василіяни дуже гарно розвинули пресу і місії.

В Югославії була відірвана Василіянська місія, де під проводом о. Вішошевіча Василіяни провадили єпископський семинар у Загребі.

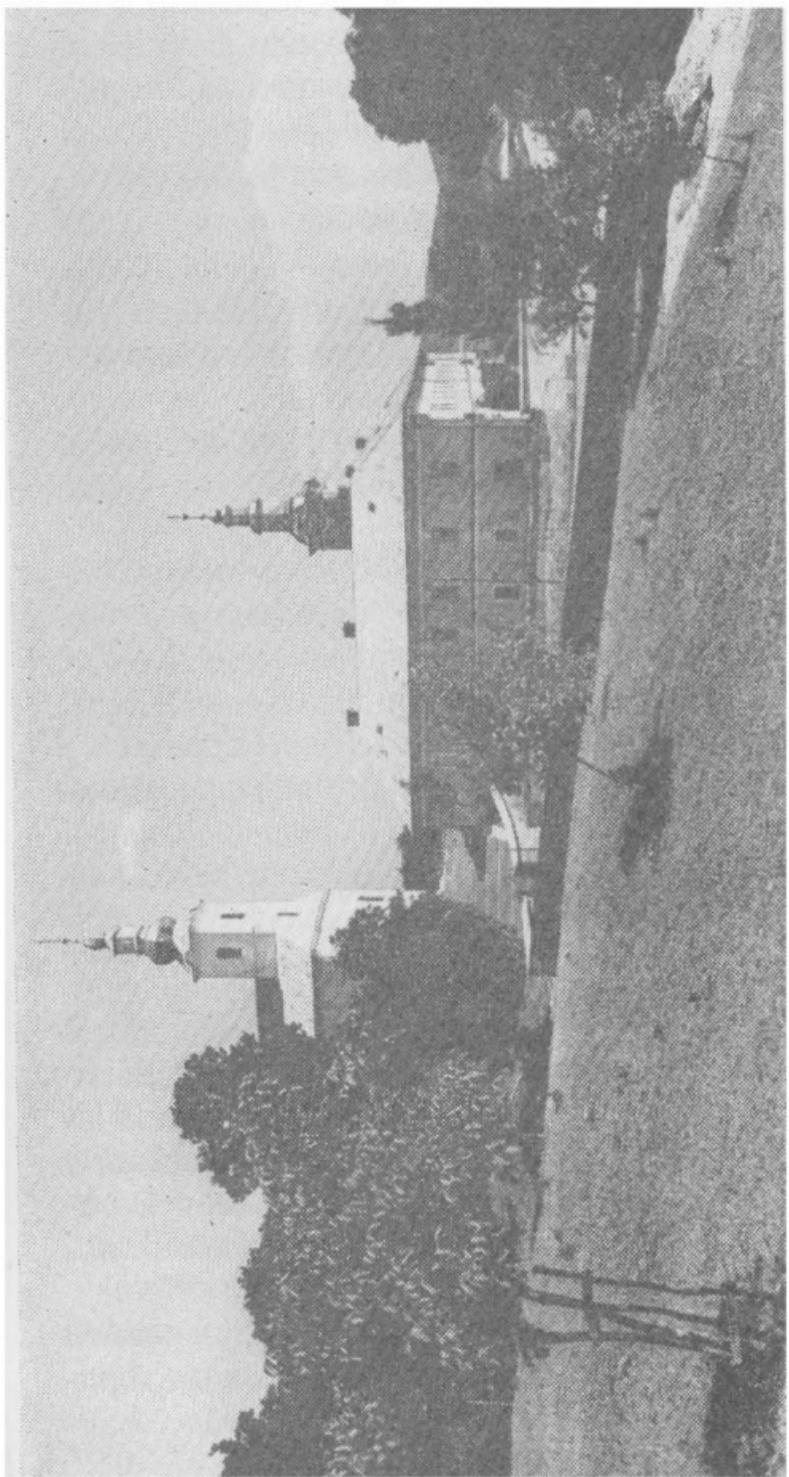
ІІ. За українськими емігрантами за море найшвидше пішли Василіяни до Бразилії й Аргентини, вже 1897 р. Піонірами в цій місії були ОО. Кізима і Турковид. Перший їх осідок був у Прудентополіс у провінції Парана, де й досі є головний Василіянський монастир.

Їх місійна праця в духовній обслузі українських кольоній дуже важка. Однак, вони взялись ще спочатку до праці—пляново. Тому, що Галицька матірна провінція не могла дати їм великого числа місіонарів, то вони заложили ювенат, де досі виховують молодих студентів, а з тим завсіди мають і кандидатів на монахів. При скромних своїх силах, вони все таки змогли здобутись і на видавничу працю. Видають “Бразилійського Місіонаря” і тижневик “Працю.” Мають свій новіцят і частинно власні студії для монахів. В 1932 р. створено Бразилійську віце-провінцію, яка в 1948 р. стала провінцією.

До Аргентини перший Василіянин прийшов із Бразилії в 1909 р., а саме—о. Клемент Бжуховський. Згодом, прийшли інші Василіяни з Бразилії й заложили там кілька станиць, а більшу поміч дістали щойно від останніх, 1945-50 р., емігрантів із Галичини.

ІІІ. Після Бразилії, вибрались Галицькі Василіяни за своїм народом і до Канади.

Монастир О.О. Василіян—Чернеча Гора—в Мукачеві.



В 1902 р. трьох Василіянів о. Плятонід Філяс, о. Созонт Дидик і о. Антін Строцький прибули 1 листопада до Едмонтону, що був їх першим осідком.

Праця Василіян у Канаді полягала на безнастаний обслузі українських кольоній; закладали парохії, будували церкви, а щойно з 1923 р. заложили свій новіцят. Доріст Чина числом дорівнював майже галицькому новіцятові. Центром монашого життя став Мондер, в Альберті, де розвинулось видавництво ("Світло," двотижневик).

Зноміж галицьких Василіян—місіонарів назначила Апостольська Столиця двох Ординаріїв для українців католиків у Канаді, Преосвященого Василія Ладику, в 1929 р., а в 1949 Преосвященого Ніля Саварина.

В 1932 р. створено Американсько-Канадійську Провінцію, що її першим протоігуменом став о. Навкратій Крижановський.

IV. Коли в Канаді праця ОО. Василіян полягала на великій експанзії—при обслузі численних кольоній, то в Америці вона зосередилася біля двох головних Василіянських центрів, Нью Йорку і Шікага. Парохії в цих містах передав Василіянському Чинові Преосвящений Константин Богачевський контрактом, який затвердила Апостольська Столиця.

З перших Василіян, що, після смерти Преосвященого Сотера Ортінського, працювали серед українців-католиків у Америці були: о. Епіфаній Теодорович, від 1926

року, о. Сильвестер Журавецький і о. Андрій Трух, від 1932 р. та від 1933 р. Амвросій Сенишин, теперішній Єпископ-Помічник Преосвященого Константина, і о. Максим Марків. За їх старанням, а головно—цього останнього відомого місіонаря, повстали в Америці нові Василіянські доми в Гленков, Л. Ай. і в Давсон, Па., що скріплені новим поколінням з Канади і більшою кількістю новоприбулих Отців Василіян з Галичини, дали почин і підставу до утворення нової Василіянської Провінції в Америці під покровом “Успення Матері Божої,” 23 липня 1948 р. Її протоігуменом став о. Максим Марків.

Нова провінція має свій новіцят у Давсоні і Василіянський семинар у Гленкові.

За старою Василіянською традицією американські Василіяни розвивають свою працю в душпастирстві, місіях, у вихованні молоді та видавничій праці.

* * *

Оце ми перебігли коротко історію Василіянського Чина в Україні.

З цього бачимо, що Василіянський Чин дійсно тісно звязаний з українською Церквою і народом через увесь час його історії. Він ділив його долю і недолю, тому він українському народові такий рідний, свій, дорогий.

Українському народові давав Василіянський Чин від себе те, що мав найцінніше — правду Христову, що він передавав не

тільки наукою, але і змаганням відбити її в живому образі.

У світлих хвилинах українського народу Василіянський Чин і сам розвивався, і вносив свій контрибут для загального розвою; для ушляхетнення народної культури через розбудження релігійного життя; для запевнення живучості народу через здорове виховання молодого покоління; для освячення народу через власне освячення—жертву Богові. А все те вже найбільше в найсвітлішій своїй добі, в найкращому періоді української Церкви, в її злуці з Апостольським Престолом. Василіянський Чин—це уосібнення Унії. Кожний його клирик звязує себе обітом “вірності Апостольській Столиці”! Бо в Зєдиненні він бачить тільки добро і славу українського народу, як це і справді, історично було у Фльорентійській чи в Берестейській унії, чи попередньо у княжій добі, коли ще роздору не було.

А в тяжких хвилинах українського народу Василіянський Чин ділить з ним і ту недолю. Він може терпіти разом з народом за його велику справу.

**

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Дорогий Читачу!

Недавно появився друком у Римі великий і на основі невідомих у нас досі документів написаний твір про Василіянський Чин. Автором цього твору є молодий Василіянин, який довгі роки студіював у Римі, осягаючи докторат з права. Ним є о. Мелетій Войнар ЧСВВ. І саме цей Василіянин написав для Вас книжечку про О.О. Василіян, яку ми тепер видаємо, як подвійне число за літні місяці "Слово Доброго Пастиря." Ця книжечка—це великий вклад в історію української католицької Церкви. Заохочуємо кожного, що стрічався чи читав про Василіян, прочитати цю книжечку, щоб запіznатися з історією Василіянського Чина. Що більше, ми заохочуємо і кличемо до читання і поширювання всіх наших книжечок, які кожного місяця видаємо.

Дотепер появилися:

- М. Островерха: Святий Рік 1950
- о. В. Гавліч ЧСВВ: Церква—мій скарб
- о. В. Ваврик ЧСВВ: Комунізм і релігія
- Д-р Григор Лужницький: Забороло Христової Правди
- о. Е. Т. ЧСВВ: Цариця вервиці
- о. І. Назарко: За душу молоді

Просимо Вас, пришліть нам передплату, а головно—заплатіть нам за ті книжечки, які Ви вже від нас одержали.

Річна передплата \$1.50
Одна книжечка ц. 15
(подвійне число ц. 25).

Належність і замовлення шліть на адресу:

REV. VOLODYMYR GAVLICH, OSBM.
Basilian Fathers
Box 231
Glen Cove, L. I., N. Y.

Ціна 25 ц.

“Слово Доброго Пастыря”

Видавництво О.О. Василіян
Нью Йорк
22 E. 7th St., New York.

[PRINTED
IN U.S.A.]